

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd



Bakalářská práce

**Drobná církevní architektura jako součást kulturní tradice
v jednotlivých regionech – region České středohoří**

David BRYCHTA

© 2011 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

David Brychta

obor Veřejná správa a regionální rozvoj - Litoměřice

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze
čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název práce: **Drobná církevní architektura jako součást
kulturní tradice v jednotlivých regionech -
region České středohoří**

Osnova bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Literární rešerše
4. Závěr
5. Seznam literatury
6. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 30 - 40 stran

Doporučené zdroje:

Kaplička na návsi, křížek v polích; Almanach 2006; J. Štugrová

Příběh drobných památek; I. Bukačová, T. Hájek

Kamenné kříže Čech a Moravy

Církevní stavby; M. Tomášková, E. Rozehnalová


Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů severních Čech; J. V. Scheybal, J. Scheybalová

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Miroslav Polišenský, CSc.**

Termín odevzdání bakalářské práce: březen 2011


.....
Vedoucí katedry




.....
Děkan

V Praze dne: 17. 6. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci na téma „Drobná církevní architektura jako součást kulturní tradice v jednotlivých regionech – region České středohoří“ vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů a vlastních poznatků. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem, v souvislosti s jejím vytvořením, neporušil autorská práva třetích osob.

V Litoměřicích dne 18. 03. 2011

.....

Poděkování

Děkuji touto cestou PhDr. Miroslavu Polišenskému, CSc. za vstřícný přístup a cenné rady při vypracování této bakalářské práce. Za ochotu a laskavost Mgr. Martinu Barusovi, archiváři Litoměřické diecéze, dále Martinu Košnerovi z CHKO České středohoří za poskytnuté informace a všem ostatním lidem, kteří mi byli ochotni pomoci.

Můj velký dík patří také manželce Janě za všeobecnou podporu a mým třem dětem za trpělivost a shovívavost.

Drobná církevní architektura jako součást kulturní tradice v jednotlivých regionech – region České středohoří

Oblast Litoměřicko

Minor Ecclesiastical Architecture as a Part of Cultural Traditions in Particular Regions - the Central Bohemian Highlands Region

Area Litoměřicko

Anotace

Obsahem této bakalářské práce je historický a současný pohled na drobné sakrální stavby jako součást kulturní tradice v regionu České středohoří.

V první části práce se věnuji typologii drobných církevních staveb, historii a vývoji v souvislosti s tvorbou krajiny. Dále právním aspektům, tedy ochraně památek a právům a povinnostem majitelů staveb, ekonomickým aspektům, tedy možnostmi pro získávání finančních prostředků na rekonstrukci těchto památek a aspektem technickým, tedy posuzováním stavu památek a možnostmi jejich oprav a údržby. V druhé části se zabývám zmapováním Českého středohoří, přesněji oblast Litoměřicka, kde každou ze staveb dokumentuji, uvádím elementární data, která v závěru hodnotím.

Klíčová slova: drobná církevní stavba, historie, boží muka, kaple, památková péče, dotace

Synopsis:

This bachelor dissertation describes both historical and present views on minor ecclesiastical buildings as a part of the cultural tradition in the Central Bohemian Highlands region.

In the first part of my dissertation, I pay attention to the typology of various minor ecclesiastical buildings, their history, and their development in the context of the creation of the feature of the landscape. I also pay attention to the legal point of view and legal consequences, i.e. the preservation of the cultural heritage, the rights and duties of the owners of those buildings, the economic point of view, i.e. possibilities of obtaining financial resources for making repairs and reconstructions. I also deal with the technical aspect of the topic, i.e. how to evaluate conditions of cultural relics and historical monuments and feasibility of their maintenance or reconstruction. The second part of the thesis shows a map of the Central Bohemian Highlands region, especially the area near the town of Litoměřice, where all the ecclesiastical buildings are charted with their essential data. The data of the buildings, relics and monuments are assessed and evaluated in the conclusion of the dissertation.

Key words: small ecclesiastical building, history, wayside shrine, chapel, monument preservation, grant

Obsah

1. Úvod	9
2. Cíl práce a metodika	10
2.1. Cíl práce.....	10
2.2. Metodika práce.....	10
3. Literární rešerše	11
I. Teoretická část	11
I.1. Historické aspekty	11
I.1.1. Historie vývoje.....	11
I.1.2. Památky – součást našeho života a krajiny.....	14
I.1.3. Vymezení pojmu drobné církevní stavby.....	14
I.1.4. Typologie církevních staveb.....	15
I.1.4.1. Kamenné kříže, křížové kameny, smírčí kříže, kruhové stély.....	15
I.1.4.2. Kříže.....	16
I.1.4.3. Křížové cesty.....	17
I.1.4.4. Boží muka.....	18
I.1.4.5. Kapličky a kaple.....	20
I.1.4.6. Zvoničky a zvonice.....	22
I.1.4.7. Mariánské sloupy.....	23
I.1.4.8. Sochy, sousoší a plastiky.....	24
I.2. Právní aspekty	24
I.2.1. Ochrana drobných památek v ČR.....	24
I.2.2. Zákonné předpisy pro vlastníka památky nebo pozemku.....	25
I.2.3. Práva a povinnosti vyplývající z legislativy.....	25
I.2.4. Vlastník památky a daňové úlevy.....	27
I.3. Technické aspekty	27
I.3.1. Zjišťování stavu staveb.....	27
I.3.2. Opravy a restaurátorství.....	28
I.3.3. Obecný postup při rekonstrukci památky.....	29

I.4. Ekonomické aspekty.....	30
I.4.1. Výdaje.....	30
I.4.1.1. Možnosti provedení oprav.....	30
I.4.1.2. Praxe.....	31
I.4.2. Příjmy.....	31
I.4.2.1. Havarijní program.....	32
I.4.2.2. Program záchrany architektonického dědictví.....	33
I.4.2.3. Program Péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny.....	33
I.4.2.4. Program Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností.....	34
I.4.2.5. Program Restaurování movitých kulturních památek.....	34
I.4.2.6. Nadace, občanská sdružení, veřejné sbírky.....	34
II. Výzkumná část.....	35
II.1. Cíl výzkumu a metodika.....	35
II.1.1. Cíl výzkumu.....	35
II.1.2. Metodika výzkumu.....	36
II.2. Terénní výzkum.....	36
II.2.1. Stupnice hodnotící stav památek.....	36
II.2.2. Vymezení a charakteristika zájmového území.....	37
II.2.3. Podmínky terénního výzkumu.....	39
II.2.4. Seznam vybraných drobných sakrálních staveb v zájmovém území.....	39
II.2.5. Mapa zájmového území s vyznačením staveb.....	42
II.2.6. Stručný popis, památková ochrana a technický stav.....	43
II.2.7. Diskuze.....	45
II.3. Výsledky výzkumu.....	47
4. Závěr.....	48
5. Seznam zdrojů.....	49
5.1. Prameny použité ve výzkumné části.....	49
5.2. Literatura.....	49
5.3. Internetové zdroje.....	50
6. Přílohy.....	51

1. Úvod

Vnímavé oko poutníka při svých toulkách přírodou spatřuje velké množství drobných církevních staveb. Patří neodmyslitelně do scenérie kulturní krajiny a utvářejí tak terciální krajinnou strukturu, tedy její kulturně – historický subsystém. Ten je tvořen hmotnými výtvoři, které jsou spjaty s duchovní orientací společnosti v době jejich vzniku.

Lidé, kteří žili v těchto dobách, měli snahu vytvářet ve svém nejbližším okolí prvky, které by zdůraznily smysl jejich života. Na významných místech tak začali stavět křížky, Boží muka, kaple, kapličky a památníky. Můžeme je nalézt u cest, na křižovatkách, uprostřed obcí, před obytným stavením nebo jako jeho součást i jako součást ohradních zdí. A mělo svůj důvod, proč objekt stojí na určitém místě. Ovšem jejich historie byla z generace na generaci předávána většinou ústní formou, a protože nebyla nikde písemně zaznamenána, je dnes z velké části zapomenuta.

Za těmito stavbami jsou ukryty osudy našich předků, kteří žili v tehdejší krajině. Bylo ctí každého, kdo stavbu zhotovil (tedy vlastně zřizovatele a vlastníka), objekt udržovat v dobrém stavu. Starost a vazba rodiny na určitý objekt byla ve své době samozřejmostí.

Tento chvályhodný stav byl ale narušen přetrháním původních vazeb, zejména odsunem německého obyvatelstva po ukončení 2. světové války. Noví osídlenci pouze ojediněle navazovali na tuto tradici. Tehdejší režim neměl zájem přispívat na údržbu těchto objektů, které považoval za neúčinné. Památky postupně chátraly a někdy byly i z ideologických důvodů likvidovány. Mírně se začala situace zlepšovat po roce 1989, kdy byl mezi lidmi zaznamenán zájem o opravy těchto staveb. Začaly vznikat různé spolky a nadace na podporu oprav.

Dnes jsou tyto stavby zase součástí života obyvatel vesnic, ačkoliv jejich význam je převážně pouze historický. Dříve sloužily především k zastavení a modlitbám, k odpočinku a připomenutí si nějaké události a neposlední řadě sloužily i jako orientační body v krajině. Dnes jsou spíše připomínkou dob minulých a tichou vzpomínkou na naše předky jak pro nás současníky, tak i pro budoucí generace.

2. Cíl práce a metodika

2.1. Cíl práce

Cílem práce je seznámit se s pojmem drobné církevní stavby, s historií těchto staveb, seznámit se s typologií a názvoslovím.

V teoretické části je úkolem zjistit právní souvislosti jak staveb, tak jejich majitelů a určit možnosti finančních zdrojů na jejich opravy a údržbu.

Ve výzkumné části je důležité vymežit zkoumané území. Dále zmapování církevních staveb na tomto území, jejich dokumentace a popis a zhodnocení výzkumu.

2.2. Metodika práce

Práce je zpracována metodou sběru dat vlastním pozorováním a na základě studia dostupných materiálů, tedy literatury, internetových stránek a dostupných dokumentů z archivů.

Dále terénním výzkumem, fotodokumentací staveb, jejich popisem a hodnocením jejich stavu.

3. Literární rešerše

I. Teoretická část

I.1. Historické aspekty

I.1.1. Historie vývoje

Na počátku 9. století začal Karel Veliký rozšiřovat křesťanství budováním křížů zejména na rozcestích. A to z toho důvodu, protože rozcestí a křižovatky měly pro tehdejší obyvatele velký význam. Znamená to tedy, že tyto stavby se začínají stavět již ve středověku. Jedna z těchto událostí byla zaznamenána takto: „*Karel Veliký, panovník pobožný, přísně jest poručení dal, jak v jeho životě čteme, by na rozcestích kříže postavili, s tím úmyslem, aby jeden každý katolický křesťan spatře kříž, rozjímal sobě své hříchy a nepravosti, za které as pro které Kristus trpěti musel... z té příčiny ve všech městech, městečkách, po vsích a vesničkách jakožto opravdoví křesťané kříže postavují, aby se rozeznali od pohanův, kacířův a neznabohův.*“ (Nusek, 2001, s. 29). Kříže z tohoto období se zachovat nepodařilo, zejména z důvodu tehdejšího používaného materiálu, tedy dřeva. Kříže tesané do kamene se začínají objevovat až ve 13. století. Největší rozmach drobné památky ale zaznamenávají v raném novověku, dále potom v baroku a jejich vývoj pokračuje až do 20. století.

Pohané využívali tyto stavby k rituálům přinášením obětí na oltář kultu přírody, kdy tyto rituály měly přesně stanovená pravidla, respektující roční období. Oproti tomu křesťanům sloužily ke konání slavnostních pobožností, modlili se u nich místní i poutníci, kteří směřovali do vzdálených míst na svátky světců. V raném novověku sloužily zejména jako orientační body v krajině. Ve 12. století dochází k procesu, zvaném desakralizace pohanské krajiny s její následnou christianizací či sekundární sakralizací. Znamená to, že pohanské krajina bez drobných sakrálních památek byla postupně přeměňována výstavbou v té době zejména křížů a Božích muk. Tuto přeměnu krajiny můžeme srovnat se snahou přeměnit pohanské tradice na tradice křesťanské. Například pohanský kult přírody byl omezován zavěšováním svatých obrázků na stromy nebo stavěním křížů nebo svatých obrázků k pramenům potoků a studánek, čímž bylo naopak posíleno křesťanství.

Na přelomu 16. a 17. století se zemí začíná šířit luteránství. Toto období je typické svojí minimalizací okázalosti církevních obřadů, skromností ve vybavení kostelů, hlásání pracovitosti, přísnosti a čestnosti. Prakticky se toto projevuje tím, že je odmítána většina církevních obřadů, z kostelů a kaplí jsou postupně odstraňovány oltáře, dále sochy a obrazy a jsou nahrazovány mnohem skromnějšími kazatelnami. Je zaznamenána i snaha o snižování počtu církevních staveb.

Za vlády císařovny Marie Terezie, která byla katoličkou, v období tzv. rekatolizace, si obyvatelstvo začalo uvědomovat důležitost církevních staveb a začali toto kulturní dědictví chránit. Vznikly obecně platné předpisy na ochranu církevních památek. V období baroka začaly vznikat poutní kapličky, kaple, poutní kostely, na stromech se objevovaly svaté obrázky, což mělo zásadní vliv na ráz naší krajiny. Z historického hlediska lze říci, že toto období bylo pro rozmach církevních staveb velice příznivě nakloněno a tím byl i velmi výrazně ovlivněn ráz naší krajiny.

V období romantismu se poprvé drobné církevní stavby stávají cílem zájmu i lidí bez vyznání. Projevuje se zájem o Boží muka a kříže coby architektonickou památku. První nadšenci začínají mapovat regiony, které jsou na výskyt sakrální architektury bohaté. Snahu jim značně usnadňuje vznik Klubu českých turistů, který bere drobné církevní stavby jako pevnou součást regionů a krajiny a věnují mu proto i patřičnou pozornost. V tuto chvíli je asi dobré vzpomenout, že nejen pro klub Českých turistů jsou Boží muka a kříže velmi významným orientačním bodem v krajině. Za ve své podstatě průlomový se považuje projekt s názvem „Soupis památek uměleckých a historických v Království Českém od pravěku do počátku 19. století“. Regiony tohoto projektu korespondovaly s tehdejšími politickými okresy a hlavní patronát nad ním převzala česká archeologická komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění a velký mecenáš, nejen umění, Josef Hlávka. Dalším velmi významným dílem jsou „Posvátná místa Království českém“ autora Antonína Podlahy (Nusek, 2001, s. 52).

V dalších letech se s drobnými církevními stavbami zacházelo nešetrně nebo byly zcela zničeny. Vlivem průmyslové revoluce, mohutné výstavby, kolektivizace zemědělství a také vlivem tehdejšího režimu docházelo v lepším případě ke stěhování stavby, v horším k jejímu odstranění. Vazba na místo tedy byla památce odebrána, ale význam zůstal. Proto dnes můžeme drobné církevní stavby najít zdánlivě bez návaznosti na okraji nebo i přímo

uprostřed lánu pole. Za první republiky byla úloha církevních staveb pro život křesťanů nezastupitelná. V této době ale také nastalo také období výrazného vývoje vědy a techniky, kdy drobné sakrální stavby stály na místech, která bránila ve výstavbě komunikací nebo bránila slučování pozemků. Většina staveb byla zachráněna osvícenými lidmi a také proto, že lidé měli k těmto stavbám úctu. K mnohem agresivnějšímu rozmachu výstavby komunikační sítě a dalších průmyslových staveb dochází po 2. světové válce. Dochází i v daleko větší míře ke spojování polí, rozorávání mezí a spojovacích cest. Pokud se drobným církevním stavbám podařilo odolat vytváření velkých osevních ploch nebo dopravních komunikací, velice často se jim nepodařilo odolat z ideologických důvodů. Náboženství v této době nebylo podporováno, dokonce docházelo k útokům proti církvi a tradičnímu venkovskému životu, který byl úzce spjat s duchovním životem. Nicméně za pozitivní lze považovat, že některé církevní objekty se dostaly do zorného pole zájmu památkářů. Ovšem někteří z nich zbavovali drobné církevní stavby jejich symboliky, aby se z nich staly stavby pouze historické.

V 90. letech 20. století zaznamenáváme změnu pohledu lidí na drobné církevní stavby, snahy o jejich opravy a vznik řady dobrovolných sdružení na ochranu a obrodu těchto památek. Veřejnost si je vědoma, že bez včasného zákroku bychom o většinu památek, tedy i drobných církevních staveb, mohli přijít a zanechali bychom budoucím generacím jen pramalý duchovní odkaz našich předků. V tomto období státní památková péče za podpory mnoha dobrovolníků a nadšenců začíná znova bádát a navazuje tak na výzkum ze 70. let 20. století (Nusek, 2001, s. 53). Jako velice pozitivní se jeví zájem obcí, tedy obecních úřadů v čele se starosty, kteří mají snahu a usilují o obnovu a údržbu těchto památek, stejně jako o obnovu kulturních a náboženských tradic v životě venkova. „V 90. letech jsme tedy svědky snahy obnovit dualitu vnímání drobných sakrálních objektů jako památek lidové kultury a současně jako předmětů živé zbožnosti. Zatímco aspekt údržby a ochrany objektů se stal samozřejmostí, jejich revitalizace jako duchovních článků v životě venkovských obyvatel zůstává nadále problematická.“ (Nusek, 2001, s. 53)

V dnešní technické době se jen těžko obracíme zpět do minulosti, k historii, k odkazu našich předků. Přesto jsem byl překvapen, s kolika lidmi jsem se při své práci setkal a s jakým zájmem sepisují, dokumentují, opravují a udržují tyto památky, abychom mohli zanechat tuto část historie budoucím generacím.

I.1.2. Památky jako součást našeho života a krajiny

Památkou zde není nazývána stavba, která musí být nutně zapsána jako kulturní památka. Památkou jsou zde nazývány drobné sakrální stavby, které nám byly odkázány našimi předky jako památka na ně, na jejich činnost, na jejich kulturu, zvyky a tradice, jakožto i na jejich tvorbu krajinného rázu. Duchovní a kulturní dimenze krajiny je jedním z pozitivních jevů a znaků, které vyjadřují krajinný ráz.

„Památky pozornost veřejnosti nejen potřebují, ale zaslouhují ji i proto, že nejsou jen majetkem zákonného vlastníka, ale svou uměleckou a kulturně-historickou hodnotou majetkem celonárodním a některé i evropským. Jsou totiž součástí naší historie, dokladem života našich předků a článkem, jímž do řetězce všelidské kultury přispěly naše země.

I zdánlivě méně významné a často obecně nevnímané a pomíjené památky mají své místo především tam, kde se prostupují s pojmem našeho domova a stále více – opět i ty „nejmenší“ – nabývají na významu jako prvky urbanistické a krajinytvorné, tedy vesměs přínosné v těch vazbách a vztazích, jejichž součtem vzniká to cosi všeobecně důležitého, čemu souhrnně říkáme životní prostředí.“ (Herout, 2008, s. 326)

I.1.3. Vymezení pojmu drobná sakrální architektura

Definovat pojem drobná památka nebo drobná církevní stavba, drobná sakrální architektura není v podstatě složité. Není však zanesena jako pojem v žádných zákonech, v žádných vyhláškách, ani v literárních pramenech, nejedná se tedy o žádný oficiální název. Podle vyhlášek lze registrovat pouze název drobná exteriérová architektura, a to v zákoně O prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, kde je uveden popis těchto staveb. V příloze č. 1 tohoto zákona je uveden pojem „drobná exteriérová architektura“.

„Zákon sám říká drobná exteriérová architektura, např. zvoničky, boží muka, polní a smírčí kříže a jejich fragmenty a součásti.“ (Hájek, Bukačová, 2001, s. 12). Je tedy nasnadě, že žádný z pojmů není oficiální a drobné památky tak netvoří jasně definovanou skupinu staveb, které by měly soubory znaků, jenž by je odlišovaly od ostatních, řekněme větších, sakrálních staveb. S intuicí lidem vlastní jsou však tyto drobné památky vnímány právě jako drobné a tento pojem se léty do podvědomí lidí vžil. Co se týká regionálního

vymezení pojmu, fenomén drobných sakrálních památek není omezen jen na Českou republiku, ačkoli ta patří mezi kraje s nejvýznamnějším výskytem drobných památek v krajině vůbec. Za další země s hojným výskytem lze považovat Slovensko, Rakousko, Francii, Španělsko a Německo.

I.1.4. Typologie sakrálních staveb

Jak již bylo uvedeno, mezi stavby drobných církevních památek můžeme řadit kříže, Boží muka, kapličky, kaple, křížové kameny, zvoničky, morové sloupy, plastiky a sousoší.

I.1.4.1. Kamenné kříže, křížové kameny, smírčí kříže, kruhové stély

Mezi drobnými památkami civilizačního působení v krajině zauímají zvláštní postavení kamenné kříže, u nás většinou nazývané kříži smírčími. Jsou zhotoveny z jednoho kusu kamene a jejich ztvárnění vypovídá o rozdílné řemeslné dovednosti tvůrců. Někdy jsou kameny do tvaru kříže přizpůsobeny pouze několika údery sekáčem, jindy prozrazují profesionální úroveň práce kameníka. Necelá polovina křížů na našem území nese vysekaný obrazec kříže, náradí nebo zbraně, v některých případech letopočet nebo text.

Výtvarné pojednání, význam vysekaných nápisů, místních pověstí a tvarosloví jsou stejné i u dalších kamenných objektů, které jsou reliéfně nebo basreliéfně vysekané na plochých čtyřúhelníkových nebo kruhových kamenech. Obecně jsou nazývány křížovými kameny. Jejich zařazení jako celku mezi smírčí kříže vychází především z n značené podobnosti a ze společných znaků jejich výskytu ve volné krajině nejen u nás, ale celé řadě zemí Evropy.

Důvody vzniku a umístění kamenných křížů jsou spjaty s působením křesťanství. Archeologie se doposud k problematice datování kamenných křížů nevyjádřila. Při přemísťování a zvedání křížů v době působení Společnosti pro výzkum kamenných křížů nebyly nalezeny žádné stratigraficky datovatelné předměty.

V počátcích christianizace se křesťanským symbolem označovaly již stojící objekty nebo kameny, které mají v přírodě zvláštní místo. Cíleně opracované a do krajiny citlivě umístované křížové kameny a kamenné kříže jsou výsledkem všeobecně přijímaného symbolu kříže.

I.1.4.2. Kříže

Kříže jsou pravděpodobně nejvíce zastoupenou skupinou drobných sakrálních staveb na území naší země. V náboženské symbolice mají výjimečné postavení. Jejich podoba je převážně ve formě krucifixu. Na něm je zpravidla vyobrazen ukřižovaný Ježíš Kristus, ale mnohdy i postavy jiných světců, například Panny Marie, dalšími oblíbenými byli sv. Jan Nepomucký, sv. Florián nebo sv. Barbora. Dále bývají kříže opatřeny litinovými nebo plechovými tabulkami se zbožnými nápisy nebo s výzvami poutníkům k zastavení a modlitbě. V zemi České se vztyčovaly kříže nejdříve dřevěné, později kamenné a železné nebo kované. V období baroka potom byly dalším typem kříže litinové, které byly vsazovány do honosně zdobeného kamenného podstavce. Ovšem kříž mohl být také kamenný nebo železný, doplněný polychromovaným plechem. V této době se objevují i další motivy kříže, kalicha, květů a v podstavcích bývají vytesány letopočty nebo nápisy, které objasňovaly okolnosti vztyčení kříže.

Vztyčování křížů mělo různé významy. Kříže stojící u kostelů nebo hřbitovů měly sloužit k posvěcení místa, případně k modlitbě v době, kdy byl kostel uzavřen. Dalším důvodem bylo poděkování obyvatelů za přečkanou katastrofu, např. mor nebo povodeň. Jiným důvodem byl stavění křížů jako připomínky nehod s dobrým koncem, tedy jako poděkování Bohu, jiné jako smírčí kříže na připomínku zlého činu, trest a jeho odpuštění. Smírčí kříže bývají robustní, až 1,5 m vysoké kamenné kříže. Za povinnost vytesat a vztyčit tyto kříže měli pachatelé těžkých hrdelních zločinů. Některé z nich, ale mnoho jich dochováno není, jsou spjaty s tzv. smírčími smlouvami. Na těchto křížích jsou vyobrazeny cepy, sekery, meče, dýky a jiné nástroje, jako připomínka vražedné zbraně nebo jako připomínka povolání, tedy cechovního znaku oběti. Křížky, které můžeme najít na různých návrších nebo terénních nerovnostech, můžeme vnímat jako nástroj posvěcení místa a

ochranu před zlými duchy a ďáblem. Na těchto místech dříve bývala pravděpodobně popraviště.

Pokud to shrneme, přijmeme následující výčet výkladu o původu křížů: kult znamení smrti neboli pamětní význam, smířčí význam, hraniční znamení, misijní původ, projevy germánské symboliky – víry v božstva a hrdinských eposů, symboly rekatolizace a znamení u cest.

I.1.4.3. Křížové cesty

Vztyčování křížových cest bylo tradicí v Čechách i na Moravě a to především na poutních místech. Křížová cesta je také součástí každého kostela, ať už má podobu pouze obyčejných křížů nebo umělecké, tedy malířské, či sochařské ztvárnění. My se ale orientujeme na křížové cesty jako soubor drobných církevních staveb v exteriéru, tedy vedoucí pod širým nebem, nejčastěji do kopce. Má čtrnáct zastavení, která nevycházejí přímo z evangelií, ale jsou součástí širší katolické tradice.

Jsou to:

1. Ježíš je odsouzen
2. bere kříž na ramena
3. poprvé padá pod křížem
4. potkává Marii, svou matku
5. Šimon pomáhá Ježíšovi nést kříž
6. zbožná žena osušuje Ježíšovi tvář
7. podruhé padá pod křížem
8. utěšuje jeruzalémské dcery
9. potřetí padá pod křížem
10. strhávají mu šat
11. přibíjejí ho na kříž
12. umírá na kříži
13. snímají ho z kříže a odevzdávají do náručí matky
14. ukládají ho do hrobu

Vyjadřuje tedy utrpení Ježíše Krista na jeho poslední cestě z domu Pilátova na horu Kalvárii (Golgota), a to od jeho odsouzení až po ukládání do hrobu. Křížová cesta patří k pobožnostem římskokatolické církve, při níž věřící v duchu provázejí Spasitele. Křížová cesta obvykle končí na nejvyšším bodě křížem nebo bazilikou s Božím hrobem.

I.1.4.4.Boží muka

Tajemství pravého významu výstavby Božích muk archeologové ještě dosud zcela jistě neodkryli. Níže vyjmenované domněnky jejich vzniku jsou souborem názorů a výsledkem bádání různých více, či méně uznávaných znalců. Můžeme pouze s určitostí říci, že spoluvytváří kulturní krajinu a svojí přítomností ji obohacují.

Boží muka byla stavěna na místech posledního spočinutí člověka, na rozcestích, či vršcích. Stavěla se podobně jako kříže jako připomenutí dobrých i zlých událostí a jako poděkování za odvrácení špatné události nebo jako pokání za hříchy. Byla také často stavěna podél cest vedoucích na popraviště, aby se odsouzený po své poslední cestě, doprovázen knězem, mohl pomodlit.

„Při definici Božích muk má dobrý smysl vycházet z významu jejich pojmenování. Jak samo sousloví říká, jde o připomínku utrpení Krista připoutaného, bičovaného a mučeného u antického sloupu.“ (Hájek, 2009, s. 11)

Je tedy nasnadě, že Božími muky jsou nazývány drobné stavby ve tvaru sloupu nebo pilíře, u kterého byl bičován z rozhodnutí Římana Pontia Piláta Ježíš Kristus. U jejich typické podoby sloupku můžeme rozlišovat sokl, sloupový dřík a kaplicový nástavec neboli lucernu. Půdorys Božích muk je většinou čtvercového nebo trojúhelníkového tvaru, sloupek bývá čtyř nebo osmistěnný, zdobený torcováním, což je stáčení dříku do šroubovice. Boží muka jsou vysoké dva až tři metry, ty vyšší byly vztyčovány především v období baroka. V této době se na vrcholu začínají objevovat i sochy. Původní výzdobu výklenků se do dnešní doby podařilo zachovat jen velmi málo, ale můžeme říci, že hluboké výklenky byly určeny pro instalaci sošek a mělké výklenky sloužily nejčastěji pro malované výjevy Panny Marie s Ježíškem, Ježíše s trnovou korunou nebo sv. Jana Křtitele.

Dřevo bylo bezpochyby výchozím materiálem drobných znamení v krajině, bylo snadno dostupné a opracovatelné, lidé se s ním setkávali v běžném životě každý den (Bukačová, 2006, s. 69).

„Boží muka vyráběli tesaři, jsou zachovány úcty za jejich zhotovení, drobné sošky a reliéfy byly často dílem místních nadaných řezbářů, především v oblastech, kde byl dřeva dostatek.“ (Bukačová, 2006, s. 69)

Dřevo ovšem nebyl materiál, jehož životnost je neomezená, ale dočasná a není tak na stavbu drobných památek, tedy i Božích muk právě vhodné. Lidé pochopili, že daleko vhodnějším materiálem na stavbu bude kámen.

„Kámen, materiál, který díky své trvanlivosti umožňuje zachytit vývojovou řadu od památek pravěkých až po současnost.“ (Bukačová, 2006, s. 69)

Z pohledu stavby Božích muk podle použitého stavebního prvku můžeme rozeznat Boží muka kamenná sloupová a Boží muka zděná pilířová.

Materiálem pro stavbu, zvláště v Severních Čechách, potažmo v Českém středohoří, byl pískovec. V místech, kde nebylo možné sehnat pískovec, byl materiál nahrazen jiným, nejčastěji žulou. Kamenná Boží muka jsou charakterizována štíhlou konstrukcí s hraněným dříkem a velkými rozměry.

Zděná Boží muka byla povětšinou vystavěna z cihel nebo ze zdiva smíšeného, tedy kombinací cihel a lomového kamene. Tato Boží muka jsou omítnuta, obílena a často byl jejich povrch pomalován pestrými ornamenty. Stříšky, nejčastěji trojúhelníkového tvaru, měly krytinu z tašek, tzv. bobrovek, nebo byly kryté břidlicí, v některých krajích i šindelem. Stříška bývala často dekorativně zakončena obvykle jednoduchým tvarem, např. koulí s křížem, piniovou šiškou nebo obyčejným, ovšem někdy zlaceným, křížem (Bukačová, 2006, s. 70). Některá zděná Boží muka, která jsou obdélníkového půdorysu, a disponují pouze jedním větším výklenkem, jsou svým tvarem velmi podobná kapličkám a mnohdy je rozdíl jen opravdu nepatrný. Jsou to tzv. kapličky otevřené a bývají obílené vápnem a mohou být i zdobeny ornamenty.

Stavbou podobnou Božím mukám je pranýř. Býval to zpočátku dřevěný sloup, opatřený okovy na ruce a krk odsouzeného, jenž stál na hanbě na veřejném prostranství.

Později se stavěly kamenné pranýře. Ty se začaly vyskytovat až 16. století. O dvě století později bylo pranýřování císařem Josefem II. zakázáno.

I.1.4.5. Kapličky a kaple

Mezi monumentálnější drobné církevní stavby lze zařadit právě kapličky a kaple. Jsou to již stavby v pravém smyslu slova.

Původ slova kaple, potažmo kaplička, můžeme najít v latinském slově *capella* (malý hrob), což znamená raně křesťanský památník nad hrobem mučedníka. Je to tedy drobná církevní stavba k uctívání Boha, Panny Marie a světců. Mezi drobné církevní stavby tuto architekturu můžeme přiřadit, ačkoli se od velkých památek často liší pouze měřítkem (Hájek, 2006, s. 17).

Kapličky byly většinou stavěny pod mohutným stromem, nejčastěji lípou a vedly k nim cesty z širokého okolí. Donátory kaplí byla zejména zbožná vrchnost, bohatí měšťané a sedláci. V mnoha případech se nabízelo místo ke stavbě kapliček na místě, kde kdysi stával kříž nebo často tyto stavby předcházely výstavbě velkého sakrálního objektu. Že byli lidé, kteří nechávali stavět kapličky a tuto činnost financovali z vlastních zdrojů na sebe patřičně pyšní, o tom svědčí podrobné soupisy z tehdejší doby.

Kapličky hojně vznikaly po třicetileté válce v období baroka, tedy v době rekatolizace Českých zemí. Za vlády císaře Josefa II. byl však velký počet nejen kostelů, klášterů, ale také kaplí a kapliček odsvěcen. Pokud si některou z těchto staveb někdo nevzal za svou, aby ji zachránil, skončily buď jako stavební materiál nebo byly ponechány svému osudu. Přesto nám jich mnoho zbylo a v dobách romantismu se jim dostalo hojně obnovy.

Obecně lze říci, že rozeznáváme dvě základní skupiny kaplí. Jsou jimi kaple otevřené a kaple uzavřené. Hovoříme o malém sakrálním prostoru, modlitebně, převážně zděném z cihel nebo kamenů, často i smíšeně. Kaple otevřené bývají zvané kaplemi výklenkovými a jsou určeny k projevům zbožnosti bez nutnosti přítomnosti kněze. Výklenková kaple má zpravidla čtvercový nebo častěji obdélníkový půdorys.

Z architektonického hlediska můžeme rozdělit výklenkové kapličky do několika skupin:

- kapličky s jedním hlubokým výklenkem pro umístění obrazu nebo sošky
- kapličky s hlubokým výklenkem a bočních stěnách s dvěma mělkými nikami
- kapličky s dvěma hlubokými výklenky na protějších zdech
- kapličky s hlubokým výklenkem a nad ním ve štítu malý výklenek na sošku

Tyto základní skupiny se objevují samozřejmě také v různých kombinacích (Hladký, 2007, s. 46). Výzdoba koresponduje s osobou světce, kterému je kaplička zasvěcena. Nejčastěji lze najít výklenkové kapličky na rozcestích, podobně jako Boží muka, na návrších, ale také uprostřed vesnic, v okolí osad a samot. (Hladký, 2007, s. 46)

Kaple uzavřené, též nazývané kaplemi prostorovými, jsou z historického hlediska mladší než kaple výklenkové. Půdorys je buď čtvercový, obdélníkový, ale výjimkou nejsou ani kruhový, oválný, či kombinovaný. Zakončené jsou nejčastěji jehlanovitou nebo cibulovitou kopulí. Kaple může být buď samostatně stojící, nebo jako součást větší sakrální, ale i světské stavby. Jak sám název napovídá, uvnitř kaple se nachází prostor, který dokáže pojmout jednu nebo více osob. Okázalost interiéru návesních kaplí, které plnily funkci malého kostelíka k místním pobožnostem, byla velmi skromná a nemohla se v žádném případě srovnávat s vybavením kostelů nebo chrámů. „*Vybavení je velmi prosté. Lidová polychromovaná plastika, skromný oltář, barvotiskové obrazy a obrázky, malby na skle, relikvie z poutních míst, a jen v těch větších i několik lavic, oltář a pochopitelně bohatší mobiliář.*“ (Hladký, 2007, s. 70)

Základní technické postupy a technologie výstavby vůbec, včetně použitých stavebních prvků a materiálů jsou v podstatě ve všech případech stejné. Velmi často tedy zaznamenáváme kamenné, cihlové, popřípadě smíšené zdivo, které je opatřeno vápennou omítkou. Setkáváme se zde s barokními nebo neogotickými portály. Nejčastěji používanou střešní krytinou byl dříve šindel, později nahrazen pálenými taškami, plechem nebo eternitem (Hladký, 2007, s. 26).

Fasáda kaplí byla velmi pestrá a působivá, proto tyto stavby patřily mezi nepřehlédnutelné dominanty obcí nebo krajiny. V době po 2. světové válce dostaly bohužel jakousi uniformní podobu, kterou byla okrová omítka a obílené římsy. Naštěstí se dnes při

obnovách kaplí dohledávají informace o původním stavu a jsou ve větší míře ctěny (Hladký, 2007, s. 70).

Mnohé z kapliček mívají také zvoničku. Zvoničky, nejen v kaplích a kapličkách, se hojně rozšířily v 18. století, kdy císařovna Marie Terezie vydala v roce 1751 tzv. ohňový patent. Ten nařizoval umístění zvonu do každé osady kvůli případnému vyhlášení poplachu při požárech.

I.1.4.6. Zvoničky a zvonice

Zvoničky jsou drobné stavby, a jak již bylo předesláno, začaly vznikat z popudu císařovny Marie Terezie po vydání ohňového patentu. Nerespektování císařského rozhodnutí dokládá vydání obnoveného „řádu k hlášení ohně“ Josefem II. v roce 1787. Toto opatření výrazně ovlivnilo rozšíření zvoniček do naprosté většiny obcí. Vedle poplašné funkce zvoničky přispívaly k rytmickému vnímání života na vesnici. Ohlašovaly ráno a večer klekání, v poledne svolávaly k modlitbě. Svolávaly do práce, ohlašovaly úmrtí v obci a doprovázely zemřelého na poslední cestě na hřbitov (Nusek, 2001, s. 29 – 31).

Na rozdíl od zvonice není zvonička součástí kostelu, ale stojí samostatně. V některých případech souvisí s kaplí a nahrazuje její věžičku, nejčastější výskyt ale zaznamenáváme v obcích, kde se kostel ani kaple nevyskytuje.

Nejjednodušší formou zvoničky je zvon zavěšený do koruny stromu, který nebyl ani zastřešen. Nejčastěji využívaným stromem byla lípa nebo dub. Nevýhodou tohoto typu zvoničky byla slabá slyšitelnost, protože listí zvuk zvonu tlumilo. Z tohoto důvodu později vznikaly tzv. dvojáky, zouváky neboli vidláky. Jedná se o přirozenou rozsochu stromu, zbavenou koruny a zpravidla již zvon býval zastřešený. Další jednoduchou zvoničku zveme šrák a je tvořena dvěma kmeny.

Aby zvoník mohl lépe odolávat rozmarům počasí, začaly se později kolem kůlů se zvonem stavět dřevěné boudy s prkenným opláštěním nebo uzavírané roubenou konstrukcí. V dalších letech a především majetnější obce budovaly objekty polozděné s dřevěným zvonovým patrem nebo objekty celozděné.

Zvonice jsou stavby, které slouží zejména k zavěšení zvonu. Na rozdíl od věže kostela s ním není stavebně spojená, ale souvisí s ním funkčně. Podle materiálu můžeme rozdělit zvonice na dřevěné, zděné, polozděné a hrázděné.

Z hlediska konstrukčního jsou velmi zajímavé zvonice dřevěné, neboť jejich konstrukce vyžaduje velmi úzkou souvislost s rozmístěním zvonů. Dřevěné zvonice jsou u nás známy ve dvou základních podobách:

- zvonice čtyřboké
- zvonice polygonální šestiboké nebo osmiboké, též označovány jako gotické

Zděné zvonice mohou někdy sloužit i k jinému účelu než výhradně ke zvonění. Často bývají spojeny s bránou nebo hláskou. Tyto zvonice jsou typické pro oblast Polabí.

Polozděné zvonice mají zděné přízemí a dřevěné zvonové patro.

Hrázděné zvonice jsou stavěny technikou hrázdění. Nosnou část konstrukce tvoří svislé a vodorovné trámký, které jsou zpevněny šikmými vzpěrami. Tato konstrukce je potom vyplněna materiálem nenosné funkce, např. pálenými cihlami, vepřovicemi a mazaninou.

I.1.4.7. Mariánské sloupy

Mariánské sloupy se stavěly převážně v 17. a 18. století ke slávě Panny Marie, velmi často jako díkůvzdání za ukončení morové rány nebo jiné počiny pomoci. Proto bývají také označovány spolu se sloupy Nejsvětější trojice jako sloupy morové.

I tyto drobné stavby mají svoji historii a prošly si svým vývojem a změnami. Můžeme nalézt sloupy, na jejich vrcholu je socha Panny Marie vyrobená z různých materiálů, nejčastěji pískovce nebo bronzu. Stejně tak nalézáme sloupy různých velikostí. Na severu Čech jsou sloupy malé, v rozmezí zhruba dvou až čtyř metrů výšky. Jejich vrchní zdobení, typická soška Panny Marie je vyrobena z pískovce (Scheybal, Scheybalová, 1985).

I.1.4.8. Sochy, sousoší a plastiky

V době baroka, od konce 17. století, proniká do naší krajiny umění v podobě sochařství. Na morové sloupy u nás byla nejčastěji osazována socha Panny Marie. Sloup symbolicky znázorňoval nebeskou sféru, ve které se světec nacházel.

Patrně nejoblíbenějším světce doby baroka se stal sv. Jan Nepomucký. V období svatořečení sv. Jana Nepomuckého, které v Římě prováděl papež Benedikt XIII., vznikla řada svatojánských soch, kde je zobrazován s krucifixem v ruce a okolo hlavy se mu vznášejí svatozář, která je tvořena pěti pěticípyými hvězdami. Obliba tohoto světce přetrvala až do 19. století.

Sousoší a plastiky obvykle vyobrazují křesťanské světce, především Pannu Marii, nebo jiné biblické výjevy. Dalším oblíbeným světce byl sv. Florián, jenž se stal patronem hasičů a současně chránil stavení před požárem. Patronem pocestných se stal sv. Kryštof, který byl často vyobrazován v podobě obra, nesoucího malé dítě – Ježíše Krista.

I.2. Právní aspekty

I.2.1. Ochrana drobných památek v ČR

„Obecně lze říci, že drobné památky v krajině požívají ochrany spíše morální než legislativní a péče o jejich zachování je svěřena převážně regionálním orgánům nižší úrovně.“ (Hájek, 2006, s. 124)

Společným jmenovatelem všech zákonů, které se týkají památek, jsou seznamy památek, které jsou členěny na skupiny vyzdvihovaných národních památek, mezi které zpravidla drobné církevní stavby nepatří (Hájek, 2006, s. 124).

Ve smyslu ochrany kulturního dědictví zmiňuje Ústava České republiky ochranu drobných církevních památek. Preambule Ústavy České republiky slavnostně vyhláší odhodlání občanů České republiky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, společně sřežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství (Zákon č. 1/1993 Sb., Preambule Ústavy ČR).

Pokud je stavba zařazena na seznam kulturních památek, vztahuje se na ni i ochrana z Listiny základních práv a svobod v článku 11, odst. 3, podle něž nesmí nikdo při výkonu svých práv ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem. Dále je v ní uvedeno, že každý má právo vlastnit majetek, za jehož optimální stav pak sám odpovídá (Zákon č. 23/ 1991 Sb., Listina základních práv a svobod, čl. 11).

Jestliže není drobná církevní památka zařazena na seznam kulturních památek a to je naprostá většina a pokud její vlastník o ni nejeví zájem, podstupují obecní úřady alespoň její částečnou ochranu dle § 135, odst. 2, zákona č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu. Stavební úřad je potom povinen vyzvat vlastníka stavby k provedení nutných zabezpečovacích prací, aby svým stavem neohrožovala zdraví a životy osob nebo zvířat, pokud ji není nutno již odstranit (Zákon č. 183/2006 Sb., Stavební zákon, §135, odst. 2). Mnoho drobných církevních staveb není vedeno v katastru nemovitostí a o mnohé vlastníci nejeví zájem. A jsou to právě nejasné majetkové vztahy, které vedou k obci jako poslední spáse a památky se tak stávají záležitostmi veřejné péče (Hájek, Bukačová, 2006, s. 140).

I.2.2. Zákonné předpisy pro vlastníka památky nebo pozemku

Vlastník kulturní památky nebo pozemku, na kterém památka stojí, je povinen řídit se Zákonem č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči a Správním řádem. V souladu s těmito zákony vydává Ministerstvo kultury a Krajský úřad nebo Obecní úřad s rozšířenou působností zásady a pokyny pro péči o památku.

I.2.3. Práva a povinnosti vyplývající z legislativy

Kulturnímu dědictví a jeho ochranou se lidé se lidé věnují již od konce 19. století. V rámci Evropy se tyto snahy v 60. letech 20. století. Legislativa, která má v sobě zakotvena práva a povinnosti, zásady, které se vztahují k drobným církevním stavbám, prošla velkým vývojem a změnou od beztržné devastace památek v 50. letech, až po podepsání mezinárodních smluv o ochraně architektonického dědictví.

Významným a platným dokumentem dnešní doby je již zmiňovaný Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů. Účelem tohoto zákona je vytvořit všestranné podmínky zejména pro kulturně výchovné funkce státu při péči o kulturní památky, o jejich zachování, zpřístupňování a vhodné využívání, aby se podílely na rozvoji kultury, umění, vědy a vzdělávání, formování tradic a vlastenectví. Stát chrání kulturní památky jako nedílnou součást kulturního dědictví lidu, svědectví jejich dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelného bohatství státu (Zákon č. 20/1987 Sb., § 1).

V§ 9 o ochraně a užívání kulturních památek se píše toto: *(1) Vlastník kulturní památky je povinen na vlastní náklad pečovat o její zachování, udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením. Kulturní památku je povinen užívat pouze způsobem, který odpovídá jejímu kulturně politickému vlastnictví, je povinností organizace, která kulturní památku spravuje nebo ji užívá nebo ji má ve vlastnictví, a jejího nadřízeného orgánu vytvářet pro plnění uvedených povinností všechny potřebné předpoklady.*

Za nejpodstatnější část tohoto zákona můžeme považovat ve vztahu k drobné sakrální architektuře jeho druhou část, kde jsou uvedeny informace potřebné pro orientaci v problematice drobné sakrální architektury zejména pro vlastníky soukromé nebo obce. Pracovníci Národního památkového ústavu tuto část zákona „polidštili“ a vydali pod názvem Příručka pro vlastníky kulturní památky. Tato příručka definuje nemovité památky, mezi něž patří hrady, zříceniny, tvrze, zámky, kláštery, kapličky a stavby lidové architektury. Dále výčet zahrnuje i předměty venkovské hmotné kultury. Jasně říká, že jediným způsobem, jak efektivně zajistit ochranu a údržbu kulturních památek, je prostřednictvím jejich vlastníků. Dalším významným bodem příručky je popis, jak postupovat při obnově, tedy opravě, rekonstrukci, údržbě, restaurování, přestavbě, či nástavbě kulturní památky.

V rámci právního aspektu je nutné věnovat pozornost dokumentu Úmluva o ochraně architektonického dědictví Evropy, která je s účinností od 1. 6. 2002 součástí právního řádu České republiky. Signatáři této úmluvy, jimiž jsou všichni členové Rady Evropy, se zavazují chránit architektonické dědictví Evropy (www.npu.cz).

I.2.4. Vlastník památky a daňové úlevy

Zákon o památkové péči víceméně vlastníkům památek jen nařizuje jak s nimi nakládat. Na druhou stranu existuje nepřímá finanční pomoc státu vlastníkům kulturní památky, kdy jsou některými daňovými předpisy ustanovena daňová zvýhodnění nebo osvobození od daní (www.npu.cz).

Podle Zákona č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitosti, jsou osvobozeny od daně ty stavby, které jsou kulturní památkou, a vlastník na nich provádí úpravy. Osvobození od daně trvá osm let od doby vydání příslušného platného stavebního povolení. Kulturní památky, které jsou přístupné veřejnosti, na základě uzavřené smlouvy mezi Ministerstvem kultury a vlastníkem, pro výchovně-vzdělávací účely, jsou také od daně z nemovitosti osvobozeny.

Zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, osvobozuje od daně darovací, při nabytí vlastnického práva k nemovitostem, tedy kulturním památkám, pokud k němu dochází mezi příbuznými v přímé řadě. Např. mezi manžely nebo z rodičů na děti.

V případě technického zhodnocení nemovité kulturní památky může vlastník podle zákona č. 586/1992 Sb., uplatňovat zvýšené odpisy. (www.npu.cz).

I.3. Technické aspekty

I.3.1. Zjišťování stavu památek

Jak již známe z předešlé kapitoly, každého vlastníka památky je povinností se o ni starat. To znamená, že vlastník nese odpovědnost za stav památky, tedy i za její opravu a údržbu.

Před opravou každé z památek je nutné předem zajistit veškeré dostupné informace o objektu, kterého se rekonstrukce týká. Je zapotřebí důkladně fotograficky, metricky a písemně zdokumentovat stav památky a důsledně pátrat po vlivech, které vedly k jejímu současnému stavu. V tomto případě je lépe více než méně, protože dokonalejší dokumentace a co nejvíce informací zajišťují dokonalejší rekonstrukci. Tato činnost je

ovšem tím složitější, čím méně běžná byla, či je činnost, která je spojena s aktivní obnovou staveb drobné církevní architektury. Je to jeden z důvodů, proč také nejsou dostupné písemné materiály, které by při opravách zodpověděly otázky a nesrovnalosti a pomohly ke zjištění původního stavu.

I.3.2. Opravy a restaurátorství

Nejvíce rozšířenějšími opravami jsou opravy svépomocí. Jsou nejlevnější, ale protože bývají opravovány bez jakéhokoli odborného zásahu, ne vždy taková oprava může dané památce pomoci.

Jestliže se vlastník drobné církevní stavby rozhodne pro její rekonstrukci, měl by si uvědomit, že jeho prvořadým úkolem je zachování původní identity stavby, tedy všech jejích originálních znaků. Jakékoliv jiné zásahy, jako odstranění části nebo zjednodušení části, stavbu hodnotově, esteticky a historicky zásadně degradují. Stavba byla v době svého vzniku citlivě zasazena do krajiny, proto je třeba dbát i na zachování originality z hlediska použití materiálů, barev a technologie stavby.

Pokud je zamýšlená stavba zapsána v Ústředním seznamu kulturních památek, je její vlastník povinen si před opravou vyžádat pokyny a doporučení odborného pracoviště památkové péče. Vlastních se potom těmito doporučeními musí řídit a stejný postup je doporučen i u nevidovaných objektů (Nusek, 2006, s. 124). Podle zákona, uvedeného v předešlé kapitole, mohou kulturní památky opravovat pouze restaurátoři. Povolení k restaurování uděluje Ministerstvo kultury ČR, které přímo specifikuje, na jakou specializaci bylo povolení vydáno z tzv. Třídníku specializací restaurátora a kdy bylo vydáno. Seznam restaurátorů je též k dispozici (www.mkcr.cz).

Shrňme si tedy v několika bodech základní požadavky pro obnovu drobných církevních staveb. Základním požadavkem je tedy dokonalá dokumentace současného stavu památky, dále nutnost použití původních materiálů a barevnosti při zachování původní technologie a obnovení nebo narazení poničených, či ztracených obrazů, plastik a dalších detailů, typických pro danou stavbu. Před a po dobu rekonstrukce je vhodná pravidelná konzultace s pracovníky památkové péče.

I.3.3. Obecný postup při rekonstrukci památky

Jedná-li se o kulturní památku, musí vlastník před samotnou rekonstrukcí nechat zpracovat stavebně technický průzkum objektu, objekt zaměřit a zpracovat restaurátorský průzkum a záměr. Dále musí projednat restaurátorský záměr s památkáři, tedy s příslušným územním pracovištěm Národního památkového ústavu. Pokud je vše schváleno, je třeba nechat zpracovat projektovou dokumentaci návrhu obnovy. Na základě toho vlastník, tedy investor, upřesní náklady na rekonstrukci, popřípadě podá žádost o navýšení rozpočtu. Další nutností je podání žádosti o závazné stanovisko příslušnému odboru památkové péče, který následně posílá žádost, projektovou dokumentaci a vyjádření Národnímu památkovému ústavu. Ten na základě vyjádření vydává závazné stanovisko. Dále následuje ohlášení stavebních a udržovacích prací na příslušném místním odboru výstavby. Následuje výběr dodavatele stavby, který si zajišťuje investor a poté realizace.

Před vlastní rekonstrukcí by mělo dojít k základnímu statickému zajištění stavby. Při vlastní realizaci je třeba nejdříve místo stavby vyčistit a odstranit náletové dřeviny. Dále se odstraňují nesoudržné omítky a stávající zachovalé se restaurují. Je-li to potřeba, kamenné části se odsolují. Doplní se, nebo pokud je to nutné, tak vymění, poškozené kamenné prvky a opraví se narušené zdivo. Pokud to nutné není, nedoporučuje se kamenické práce provádět, protože obušováním nebo oklepáváním se nenávratně poškozují původní kamenické opracování a kámen ztratí svoji přirozenou ochranu. Poté se nově omítá, ovšem při zachování původních profilací, přičemž sokl se zpravidla omítá sanační omítkou do výše zhruba 40 cm. Před definitivním provedením fasádních nátěrů musí být, na základě restaurátorského průzkumu barevnosti a provedených barevných vzorků na části fasády, jasno, jakou barvu zvolit. Při volbě barevnosti omítky je zásadní vycházet z původního stavu kaple. Vápenné nátěry by měly být použity pouze na hladkém povrchu. Střešní krytinou bývaly obvykle prejzy nebo pálená taška, zvaná bobrovka, je tedy vhodné ctít krytinu původní. Při nutnosti obnovy dřevěných částí, dveří, zvoniček apod., je nutné respektovat původní druh dřeva včetně jeho tvaru a povrchové úpravy. Stejně tak kovové části je nutné obnovovat původními technikami a materiály. Následují terénní úpravy zahrnující vyrovnaní terénu, zatravnění, popř. výsadby keřů nebo stromů. Během celé realizace je třeba, aby byla stavba pravidelně kontrolována na kontrolních dnech za přítomnosti investora a projektanta jako autorského dozoru.

Celý tento proces, od přípravy po realizaci, je během na dlouhou trať a je ovlivněn mnohými okolnostmi. Dobou zpracovávání projektové dokumentace, restaurátorského a stavebně technického průzkumu, podání a schvalování žádostí, samotnou realizací, technologickými postupy a klimatickými podmínkami.

I.4. Ekonomické aspekty

I.4.1. Výdaje

Výdaje na obnovu drobných církevních staveb souvisejí s jejich stavem, protože souvisejí s opravami a udržováním. Poškození je dáno věkem stavby, udržováním, protože jak známo, pokud něco přestaneme udržovat nebo obývat, začne to chátrat. Drobné církevní památky ale nejsou ušetřeny ani úmyslného ničení vandaly. Výdaje jsou různé podle rozsahu poničení a velikosti památky. Záleží také na použitých materiálech. Celkové opravy malých kapliček se pohybují řádově ve statisících. Drobnější opravy, jako jsou opadané omítky nebo oprava střechy se pohybuje v řádech do 100. tis. Kč.

I.4.1.1. Možnosti provedení oprav

V podstatě lze říci, že máme tři, resp. čtyři možnosti, jak zabezpečit opravu drobné církevní stavby. Jednou z možností je oprava svépomocí, kdy se aktivně zapojují dobrovolníci nebo obnova může být zadána jako zakázka. Práce dobrovolníků je mnohem levnější, a proto je u obnovy drobných staveb využívanější. Má ale svoje úskalí a tím je především kvalita provedené práce. Pokud jsou dobrovolníci neznalí, mohli by napáchat velké škody díky nedostatečným znalostem materiálů, historie apod.

Druhou možností je iniciativa jednotlivce nebo skupiny zainteresovaných občanů v péči o drobné církevní stavby. Obě tyto možnosti jsou limitovány dovednostmi místních řemeslníků a jsou vhodné jen pro jednodušší opravy na ne tolik cenných památkách.

Třetí možností je oprava drobné církevní památky specializovanou firmou. Tato možnost je logickým vyústěním skutečnosti, že na obnovu památek, které jsou zapsány ve

státním seznamu nemovitých památek, je ze zákona povinné, aby opravy prováděla pouze osoba s náležitým povolením od Ministerstva kultury.

Čtvrtou a poslední možností, jak obnovit památku, je obrátit se na restaurátora. Protože je tato možnost po ekonomické stránce velice náročná, u oprav drobné sakrální architektury, které nejsou uvedeny v seznamu kulturních památek, se tak s ní setkáváme zřídka.

I.4.1.2. Praxe

Na financování oprav drobných sakrálních staveb se většinou podílejí různé nadace společně s příslušným obecním nebo městským úřadem a také s nemalým přispěním darů dobrovolníků.

Pokud je památka zapsána v seznamu nemovitých památek, je potřeba vypracovat na opravu památky projekt. Při zadávání prací na opravu drobné památky se vybere specializovaná firma, která vypracuje projekt o rekonstrukci dané stavby. Projekt má přesná specifika a musí obsahovat veškeré náležitosti, např. stavebně historický průzkum, zhodnocení současného stavu a návrh oprav. Podmínkou je vypracování projektu autorizovaným architektem. Po vypracování projektu podá investor žádost na předepsaném formuláři včetně požadovaných příloh příslušnému odboru památkové péče a čeká na vyjádření a odborné stanovisko. V případě schválení projektu o budoucím uskutečnění oprav je nutné tuto skutečnost nahlásit na odbor výstavby příslušného úřadu.

I.4.2. Příjmy

Vlastník kulturní památky může získat finance z několika zdrojů. Od obce, kraje nebo od státu. Tyto příspěvky jsou určeny na zvýšené náklady, které jsou spojené s obnovou kulturní památky nebo pouze s jejím zachováním (www.npu.cz).

Obce a kraje mohou vlastníkově památky poskytnout ze svých rozpočtů finanční příspěvek na základě písemné žádosti vlastníka kulturní památky a musí být schválena v řádném správním řízení. Jako v případě obcí a krajů, tak i stát poskytuje příspěvky na

obnovu kulturních památek prostřednictvím Ministerstva kultury. Ministerstvo kultury má právě pro tyto případy k dispozici několik programů. Jedná se o havarijní program, program záchrany architektonického dědictví a o program péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny (www.npu.cz). Dalšími programy jsou program podpory obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností a program restaurování movitých kulturních památek.

Další finanční zdroje lze čerpat z fondu rozvoje Ústeckého kraje. Česká republika dostává od zemí EHP a Norska příspěvek na prioritu „Uchování kulturního dědictví“ ve výši poloviny všech přijatých dotací z těchto finančních mechanismů. Tyto prostředky čerpá Národní památkový ústav (www.mkcr.cz). Ze strukturálního fondu ERDF, tedy Evropského fondu pro regionální rozvoj, lze čerpat finanční prostředky na rekonstrukci kulturních památek (www.strukturalni-fondy.cz). Politika HSS Evropské unie je realizována konkrétními operačními programy. V rámci cíle Konvergence je pro období 2007 – 2013 připraveno sedm regionálních operačních programů. Oblast Českého středohoří spadá do ROP NUTS II Severozápad. Prostřednictvím tohoto programu lze získat dotace na obnovu a záchranu drobných církevních památek v rámci programu Udržitelný rozvoj cestovního uchu, kde je na prioritní osu 4 vyčleněno 142,6 mil. €.

I.4.2.1. Havarijní program

„Z tohoto programu jsou poskytovány finanční příspěvky pro zabezpečení nejnaléhavějších oprav nemovitých kulturních památek, zejména na odstranění havarijního stavu střech a nosných konstrukcí staveb.“ (www.mkcr.cz) Konkrétně se jedná o opravu krovů a střech, celkové statické zajištění památky, klempířské a zámečnické práce a opravu hlavní římsy budovy. Do programu nemohou být zařazeny akce, jejichž roční náklady přesáhnou limit 2 mil. Kč bez DPH (www.mkcr.cz). Výjimku lze udělit pouze v případě zájmu státní památkové péče, kterou může představovat urychlené odstranění škod, např. vinou živelné pohromy.

„Podíl vlastníka kulturní památky na úhradě nákladů spojených s provedením její obnovy by neměl být menší než 40% ze smluvní ceny sjednané se zhotovitelem díla v daném kalendářním roce včetně DPH.“ (www.mkcr.cz) V případě opravy svépomocí musí být

vlastníkův náklad minimálně ve výši 30% z ceny zakoupeného materiálu v daném kalendářním roce. Příspěvek z tohoto programu by neměl být nižší než 120 tis. Kč, pokud ministerstvo nerozhodne jinak. Ministerstvo může vlastníkovu památku poskytnout až 80% hrazení nákladů včetně DPH v daném kalendářním roce, pokud se jedná o práce statické, položení nového krovu, obnovu historického krovu nebo přeložení staré střešní krytiny. Příspěvek lze poskytnout jen nestátním vlastníkovu památek, kteří s památkou nakládali tak, aby nezpůsobili její poškození. Dále příspěvek nelze udělit tomu vlastníkovu, který v daném kalendářním roce čerpá z jiného programu Ministerstva kultury v úseku památkové péče (www.mkcr.cz).

I.4.2.2. Program záchrany architektonického dědictví

„Tímto programem bývá podporována obnova kulturních památek, které tvoří nejcennější součást našeho architektonického dědictví, jako jsou hrady, zámky, kláštery, historické zahrady, kostely a podobně. Zamýšlené práce musejí směřovat k záchraně kulturní památky nebo záchraně těch jejích částí, které tvoří podstatu kulturní památky. K žádosti o zařazení do tohoto programu se přikládá zvláštní druh dokumentace, tzv. projekt záchrany kulturní památky.“ (www.npu.cz)

I.4.2.3. Program Péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny

„Zaměřuje se na podporu obnovy a zachování kulturních památek, zejména památek lidové architektury, jako jsou např. zemědělské usedlosti, chalupy, kapličky a Boží muka, která se nacházejí v uvedených památkově chráněných územích.“ (www.mkcr.cz)

Podle pokynů Ministerstva kultury ČR pro užití a alokaci finanční podpory v uvedeném programu se podpora vztahuje také na venkovské kostely, zámečky, tvrze, sochy, pomníky, technická díla nebo zahrady umístěné ve výše vyjmenovaných zónách. A jak již víme, památka může být do programu zařazena jen tehdy, pokud její jednorocní náklady nepřesáhnou 2 mil. Kč a její špatný technický stav nebyl způsoben vlastníkem v důsledku zanedbání pravidelné údržby (www.mkcr.cz).

I.4.2.4. Program Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností

„Finanční prostředky z tohoto programu jsou určeny na zachování a podporu nemovitých kulturních památek, které se nalézají mimo památkové rezervace a zóny, nejsou národními kulturními památkami, a které nejsou ve vlastnictví České republiky, popř. na obnovu movité památky pevně spojené se stavbou jako jsou např. oltáře nebo varhany v kostelech, pokud je tato stavba kulturní památkou.“ (www.edotace.cz)

I.4.2.5. Program Restaurování movitých kulturních památek

Z tohoto programu jsou čerpány finanční prostředky na restaurování movitých kulturních památek. Jsou to významná díla výtvarného umění nebo umělecko-řemeslná díla, která můžeme najít v budovách zpřístupněných veřejnosti ku náboženským, kulturním nebo výchovně-vzdělávacím účelům (www.mkcr.cz).

„Jedná se zejména o soubory uměleckých děl sochařských a malířských a předmětů výtvarného či užitého umění, které jsou či mohou být prezentovány veřejnosti na zpřístupněných hradech a zámcích, a dále o movité kulturní památky, jako jsou např. oltáře včetně oltářních obrazů, závěsné obrazy, sochařská díla, kostelní lavice, varhany nebo kazatelny, které jsou umístěny v církevních objektech – kostelech, kláštorech apod. – a které jsou obvykle dosud užívány ke svému původnímu účelu.“ (usnesení vlády České republiky č. 426/1997, o Programu restaurování movitých kulturních památek)

I.4.2.6. Nadace, občanská sdružení, veřejné sbírky

Na poli obnovy drobných sakrálních staveb se významnou měrou podílí již celých 14 let dobře známá nadace VIA. Podporuje neziskové organizace, rozvíjí komunitní život měst a obcí a snaží se obnovovat tradici dárcovství a filantropie. V rámci grantů a podpory realizuje např. Fond kulturního dědictví – Záchrana drobných památek místního významu, který financuje projekty zaměřené na opravu kapliček, křížů, pramenů, pomníků nebo

Božích muk (www.nadacevia.cz). V rámci programu je možno získat pro svůj projekt až 50 tis. Kč.

Dalším z možných zdrojů pro vlastníky drobné církevní památky mohou být občanská sdružení a v rámci nich pak i pozemkové spolky. Ti lidé, kteří mají co do činění s těmito sdruženími, mají k drobné církevní architektuře kladný vztah, jejich osud jim není lhostejný a mají zájem na jejich dobrém stavu. Stavby dokumentují, obnovují a udržují. Za všechna občanská sdružení jmenujme např. Drobné památky severních Čech nebo Institut pro památky a kulturu. Všechna tato sdružení shánějí finanční prostředky na obnovu drobné sakrální architektury a investují do jejich oprav z vlastních finančních rezerv. Ty získávají nejčastěji z Ministerstva kultury ČR, v rámci programu Dotace občanským sdružením působícím v památkové v památkové péči, především na realizaci přednášek, seminářů, výstav, na tvorbu sborníků a periodik.

Posledním zdrojem finančních prostředků jsou veřejné sbírky. Ty jsou pořádány řadou občanských sdružení a týkají se zejména obnovy kaplí, soch nebo kostelů.

II. Výzkumná část

II.1. Cíl výzkumu a metodika

II.1.1. Cíl výzkumu

Cílem této části práce je zmapování zájmového území, jeho zeměpisné a historické vymezení a vytvoření seznamu vybraných drobných církevních staveb. Dalším významným cílem je fotodokumentace, provedení typizace, popis stavby, hodnocení jejího stavu a zachycení jejich lokalizace pomocí souřadnic GPS. Pokud to bude možné, potom i dohledání základních údajů v dostupné literatuře. Součástí je i charakteristika zájmového území.

Dílním cílem by potom mohla být postupná dokumentace všech dostupných drobných církevních staveb a vytvoření určité databáze nebo průvodce, který by zájemci mohl z tohoto hlediska daný region přiblížit.

II.1.2. Metodika výzkumu

Základní použitou metodou je terénní výzkum. Při této činnosti bylo zmapováno zájmové území a do mapy 1 : 50 000 byly vyznačeny přehlednou značkou dokumentované stavby. Dále byla sbírána data pomocí určení přesné polohy, fotografování a popisu staveb podle vizuálního vjemu. Byl zhodnocen stav a rozsah poškození podle subjektivní čtyřbodové stupnice, která hodnotí památku v současnosti. Touto stupnicí je posuzován stav stavby jak stavebně technický, tak je v ní zohledněn i stav estetický, tedy okolí stavby a z hlediska krajiny, tedy jak zapadá do krajiny. Další použitou metodou je studium pramenů, tedy literatury, či jiných dostupných dokumentů a získaných informací, případně internetových stránek.

Na základě tohoto studia byly u některých staveb dohledány základní historické údaje nebo pověsti, vztahující se k dané stavbě. V případě již rekonstruovaných památek byl popsán i stav před rekonstrukcí, pokud je toto známo.

II.2. Terénní výzkum

II.2.1. Stupnice hodnotící stav památek

Pro hodnocení stavu drobné sakrální architektury byla sestavena následující stupnice. Jedná se o subjektivní hodnocení stavebně technického stavu památky i jejího zasazení do krajiny.

- Stupeň 1 je klasifikován jako **dobrý**. Stavba je ve výborném technickém i estetickém stavu. Nejsou shledány žádné závady, nelze nic vytknout a památka může být po nedávné zdařilé rekonstrukci, provedené správnými technologickými postupy. Samotná památka i její okolí je dlouhodobě dobře udržované.
- Stupeň 2 je klasifikován jako **uspokojivý**. Stavba mohla být v nedávné době opravena, ale postupem času se začínají objevovat drobné závady, jako odlupování omítky, vlhké mapy, oprýskaný nátěr nebo rez na křížku. Tyto závady mohou být způsobeny povětrnostními vlivy, ale v žádném případě nemají vliv na statiku stavby.

- Stupeň 3 je klasifikován jako *nevyhovující*. Objekt je ve špatném technickém stavu. Jsou vidět závažné nedostatky zejména špatně zvolenou technologií opravy, nepravidelností, či absencí údržby nebo také vandalismem. Těmito nedostatky jsou značné poškození stavby, chybějící fasáda na velkých plochách, stavba je vychýlena ze své původní osy, plísně, zrezivělé nebo často uražené křížky, chybějící krytina apod. Takové stavby potřebují okamžitou rekonstrukci, neboť bez ní by mohlo dojít k trvalému poškození, či úplnému zničení.
- Stupeň 4 je klasifikován jako *kritický*. Stavba má narušenou statiku a je v havarijním stavu. Kamenné podstavce jsou vyvrácené a křížek je zpravidla uražen nebo odcizen. V mnohých případech je stavba nenávratně poškozena, či úplně zničena. Pokud je to ještě možné, potřebuje taková stavba okamžitou, odbornou a kompletní rekonstrukci.

II.2.2. Vymezení a charakteristika zájmového území

České středohoří je geomorfologický celek o celkové rozloze 1265 km². Na 84 % území Českého středohoří se rozkládá Chráněná krajinná oblast Českého středohoří o výměře 1063, 17 km². Zaujímá např. území bývalých okresů Česká Lípa a Litoměřice. Nejvyšším bodem je Milešovka (839 m. n. m) a nejnižším je hladina Labe v Děčíně (121,9 m. n. m.).

Nejstarší známý název pro oblast Českého středohoří pochází pravděpodobně z pera proslulého českého kronikáře a spisovatele Václava Hájka z Libočan. V jeho nejvýznamnějším díle, Kronika česká, píše o „*horách, jež Prostřední slovou*“ a o „*mezihorní krajině*“. Následující, ale podstatně obsažnější zmínka o Českém středohoří se váže k závěru 17. století. Znamý český literát Bohuslav Balbín ve svém monumentálním, latinsky psaném díle, *Miscellanea historica regni Bohemiae*, které bylo postupně vydáváno od roku 1679, uvádí pro České středohoří tyto názvy: v latině „*Montes medij*“ v češtině „*Prostřednj*“ a v němčině „*Mittelgebürg*“. Ke středohoří navíc dodává (z latinského překladu): „*Prostřední hory se nazývají ty, jež se táhnou v souvislém řetězu od Litoměřic k Bílině a Mirošovicům.*“ Na mapě Čech od Jana Kryštofa Müllera z roku 1720 nalezneme v prostoru mezi vrchem Milá a Milešovkou označení „*das mittel gebürg montes*“. Z první

poloviny 19. století pochází mapa severní části království českého od Franze Jakoba H. Kreibicha. Na ní se v prostoru mezi Radovesicemi a Hradišťany nachází označení „*Mittel Gebirge*“. Z výše uvedených údajů vyplývá, že název středohoří (německy *Mittelgebirge*) byl používán pouze pro západní část Českého středohoří. Vedle stále více používaného označení – České středohoří (německy: *das böhmische Mittelgebirge*) – se ve druhé polovině 19. a na začátku 20. století objevovaly i jiné formy označení, například *Das Leitmeritzer vulkanische Mittelgebirge* (Litoměřické sopečné pohoří), *Das Leitmeritzer Gebirge*, *Das Leitmeritzer Mittelgebirge* nebo jen *Mittelgebirge*. E. Proschwitzer ve 3. díle litoměřické vlastivědy, *Heimatkunde des Bezirkes Leitmeritz*, vydaném v roce 1924, označil název České středohoří (*Böhmisches Mittelgebirge*) za nevhodný, neboť neleží uprostřed Čech. Doporučoval proto výše uvedené názvy: Litoměřické hory nebo Litoměřické středohoří, které podle něj výstižněji označují název pohoří, rozkládajícího se v tehdejší Litoměřickém kraji. Přes tuto tendenci a krátkou epizodu z období německé okupace, kdy byl zaváděn název *Sudetenmittelgebirge* (Sudetské středohoří), zůstalo již u tradičního a dodnes používaného názvu České středohoří (Němeček, 1977, s. 3 – 8).

Pás Českého středohoří čítá na délku přes 70 km a šířku 25 km. Je to obsáhlé území, na jehož celkové zpracování tato práce není koncipována. Proto je zde vymezena část území Litoměřicka, které je součástí Českého středohoří. Krajina Litoměřicka se dá rozdělit na tři základní části. V rovinatém povodí Ohře a Labe – Česká tabule – nalezneme spoustu slepých ramen pro rybaření a rekreaci, mnoho jezer (Chmelař, Píšťanské, Račický kanál) se sportovišti a písčivými plážemi. Jihovýchodní okraj regionu patří do písčivcového Kokořínska se skalními útvary a hlubokými údolními a sever regionu patří do Českého středohoří, což je sopečné pohoří čedičových, znělcových a jiných kup, které svými vysokými a protáhlými vrcholky sloužily často ke stavbě hradů a dnes slouží jako místa dalekého rozhledu. Labe si našlo cestu touto sopečnou stěnou a vytváří soutěsku zvanou *Porta Bohemica*. Zdejší povodí Labe je lemováno vinohrady od Velkých Žernosek až do Litoměřic. Krajina Litoměřicka je též nazývána Zahradou Čech. Litoměřicko má 105 obcí, z toho 92 je vesnic.

Z výše uvedeného vyplývá, že je v tomto regionu velká tradice v zemědělství, a že mnozí lidé, zde žijící, vnímají souvislosti s tradičními hodnotami života na vesnicích, včetně odkazu našich předků.

II.2.3. Podmínky terénního výzkumu

Veškerá badatelská činnost, která se odehrávala převážně v prostorách studovny budovy biskupské kurie litoměřické diecéze, nebyla zdaleka jednoduchá. Je to dáno třemi hlavními faktory. Prvním bylo následující: Dle nařízení biskupské konzistoře musely jednotlivé farnosti zaslat na biskupství soupis tamních drobných sakrálních památek. Jednalo se v podstatě o opisy tzv. Stanbilderbuch, tj. knih kaplí, soch a křížů ve farnosti. Tento pramen je však limitován dobou svého vzniku a povinností jednotlivých farností tyto soupisy biskupství poskytovat, což bylo pouze do 30. let 19. století. Z toho vyplývá, že nereflektuje mladší změny a stavby. Archiv litoměřické diecéze disponuje výkazy pro většinu farností, ovšem v mnoha případech není tento přehled kompletní a bylo by vhodné jej doplnit z dalších možných zdrojů, které se někdy dochovaly do současnosti ve fondech příslušných farností ve státních archivech. Druhým faktorem byla doba vzniku těchto soupisů, protože jsou psané písmem poplatným době, tzv. kurentem, a to v převážné většině v německém jazyce. Nicméně bylo možné zjistit, které stavby patří církvi, a které jiným vlastníkům. Třetím faktorem bylo to, že pro zkoumané stavby na zájmovém území neexistuje žádná dostupná literatura a za posledních 70 let nevznikla žádná publikace, která by se zabývala drobnou sakrální architekturou na Litoměřicku.

Převážná část badatelské činnosti byla ale prováděna v terénu a to zejména v podzimních a zimních měsících na přelomu let 2010 a 2011. Některé ze staveb jsou ukryté v lese, proto výhodou bylo, zejména při fotografování, že okolní vegetace byla zbavena listů a dokumentace tak byla o to snazší.

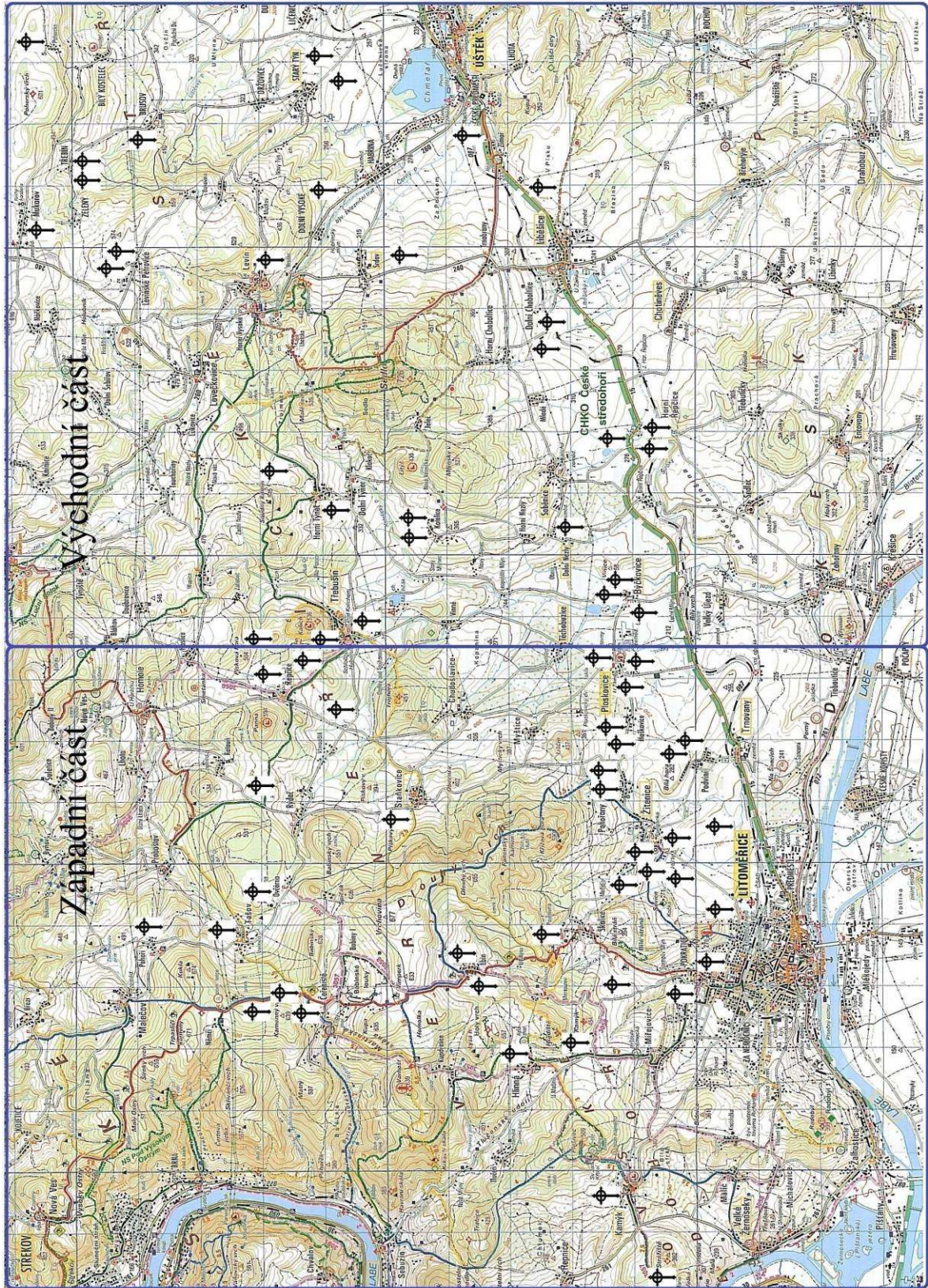
II.2.4. Seznam vybraných drobných sakrálních staveb v zájmovém území

Obec		Typologie	Umístění	Mapa	Souřadnice
Česky	Německy	Dle I.1.4.	Subjektivně	Východ/Západ	GPS
Brusov	Prause	Kříž	Pomyslný střed obce	V	50°37'42.298"N, 14°19'19.29"E
Býčkovice	Pitschkowitz	Brána se sochou	U fary	V	50°33'37.646"N, 14°12'54.386"E
		Kaplička	Vedle fary		50°33'36.267"N, 14°12'46.734"E
		Boží muka	Směr na Ploskovic		50°33'38.116"N, 14°12'52.193"E

Čeřeniště	Tschersing	Milník	400 m před vjezdem do obce	Z	50°36'5.93"N, 14°7'53.613"E
		Boží muka	U autobusové točny		50°36'3.835"N, 14°7'16.109"E
		Kříž	Pomyslný střed obce		50°36'8.372"N, 14°6'59.441"E
Dolní Chobolice	Nieder Koblitz	Kříž	U rozcestí, směr Liběšice	V	50°34'14.554"N, 14°16'39.466"E
		Kaple	Náves		50°34'15.798"N, 14°16'33.855"E
Dolní Nezly	Nieder Nössel	Kaplička	Náves	V	50°34'9.672"N, 14°13'41.36"E
Dolní Vysoké	Nieder Wessig	Kaplička	Náves	V	50°36'15.451"N, 14°17'46.625"E
Hlinná	Hlinai	Kříž	Náves	Z	50°33'53.456"N, 14°6'31.237"E
		Kamenný kříž	Rozcestí, 500 m před obcí		50°34'18.994"N, 14°6'26.077"E
Horní Řepčice	Ober Rzepsch	Kříž se sochou	U plotu e.č. 31	V	50°33'27.4"N, 14°15'2.377"E
		Kaple	Náves		50°33'23.759"N, 14°15'7.695"E
		Kříž	Rozcestí u hlavní silnice		50°33'26.625"N, 14°15'12.732"E
Horní Týnec	Ober Tenzel	Socha	Před obcí dole, cca 100 m	V	50°36'3.458"N, 14°14'11.014"E
		Kříž	Za obcí nahoře, cca 300 m		50°36'21.87"N, 14°14'34.322"E
Kalvárie	Hradek Kapelle	Kaple	V lese, směr kalvárie	Z	50°33'9.618"N, 14°3'20.097"E
Kamýk	Kamaik	Kaplička	Náves	Z	50°33'31.687"N, 14°4'37.494"E
Kotelice	Kuttlitz	Kaplička	Náves	V	50°35'18.707"N, 14°13'50.174"E
		Zvonička	Náves		50°35'17.662"N, 14°13'48.767"E
Lbín	Welbine	Kříž	Pomyslný střed obce	Z	50°35'17.662"N, 14°13'48.767"E
		Zvonička	Pomyslný střed obce		50°34'50.581"N, 14°7'39.262"E
Levín	Lewin	Zvonice	Kopec nad obcí	V	50°36'43.587"N, 14°17'1.709"E
Levínské Petrovice	Petrowitz	Kříž	Náves	V	50°37'50.778"N, 14°17'18.033"E
		Zvonice	Náves		50°37'50.816"N, 14°17'17.753"E
Litoměřice	Leitmeritz	Socha	U nemocnice	Z	50°32'29.5"N, 14°8'29.09"E
		Boží muka	V poli, směr Trnovany		50°32'36.147"N, 14°9'41.625"E
Maškovice	Maschkowitz	Kaple	Náves	Z	50°33'31.322"N, 14°11'11.444"E
		Kříž	100 m za obcí, směr Ploskovice		50°33'30.118"N, 14°11'19.8"E
Mukařov	Munker	Zvonice	Hřbitov	V	50°38'48.424"N, 14°18'5.116"E
Ploskovice	Ploschkowitz	Kaplička	Na žebrácké	Z	50°33'26.771"N, 14°11'46.159"E
		Kříž	Na žebrácké		50°33'31.284"N, 14°11'45.548"E
		Kříž	Rozcestí, směr Býčkovice		50°33'39.558"N, 14°11'57.708"E

Podviní	Podewin	Kříž	Rozcestí, směr Žitenice	Z	50°32'57.019"N, 14°10'29.935"E
		Kaplička	Pomyslný střed obce		50°32'53.613"N, 14°10'33.628"E
Pohořany	Pohorschan	Kaple	Pomyslný střed obce	Z	50°33'40.594"N, 14°10'11.308"E
		Socha	Pomyslný střed obce		50°33'40.3"N, 14°10'10.983"E
Pohoří	Pohorz	Kříž	Náves	Z	50°37'38.913"N, 14°8'0.044"E
Pohorsko	Hunderf	Kaple	Pomyslný střed obce	V	50°38'33.587"N, 14°20'19.522"E
Pokratice	Pokratitz	Kříž	500 m nad městem	Z	50°33'27.322"N, 14°7'23.697"E
		Kříž	Rozcestí u bývalé školy		50°33'0.287"N, 14°7'32.151"E
		Kaplička	Točna autobusu		50°32'53.642"N, 14°7'35.449"E
Rýdeč	Ritschen	Kříž	400 m nad obcí, směr Proboštov	Z	50°36'41.371"N, 14°9'56.196"E
Řepčice	Rübendörfel	Kříž	Před návší	Z/V	50°36'29.226"N, 14°11'29.721"E
		Kaple	Náves		50°36'31.825"N, 14°11'28.786"E
		Kříž	U cesty, směr Zababeč		50°36'48.603"N, 14°11'34.528"E
		Kříž	Křížovatka u Všeradiště		50°35'59.512"N, 14°11'0.675"E
Skalice	Skalitz	Kaple	Na konci obce u lesa	Z	50°34'7.802"N, 14°8'12.663"E
Srdov	Zierde	Kříž	300 m od obce, směr Trnobrany	V	50°35'32.6"N, 14°17'19.698"E
Staňkovice	Stankowitz	Kaplička	U rozcestí do lesa	Z	50°35'24.459"N, 14°9'53.614"E
Starý Týn	Alt Thein	Kříž	500 m před obcí	V	50°35'59.292"N, 14°20'17.946"E
		Kaplička	500 m před obcí		50°36'0.864"N, 14°20'20.976"E
Tašov	Taschow	Kaplička	Náves	Z	50°36'51.853"N, 14°8'4.268"E
		Kaple	V lese, směr Rýdeč		50°36'36.514"N, 14°8'31.414"E
Třebín	Trzebine	Kříž	Pomyslný střed obce	V	50°38'20.548"N, 14°18'40.378"E
		Zvonička	Pomyslný střed obce		50°38'20.583"N, 14°18'40.861"E
Třebušín	Triebtsch	Mariánský sloup	Náves	V	50°35'59.09"N, 14°12'17.698"E
		Socha	Rozcestí u kostela		50°36'3.216"N, 14°12'15.009"E
Zimoř	Simmern	Kříž	U cesty, směr Úštěk	V	50°34'46.093"N, 14°19'5.295"E
		Kaplička	500 m před obcí, směr Úštěk		50°34'23.291"N, 14°18'19.919"E
Žitenice	Schüttenitz	Pilíř se sochami	Náves	Z	50°33'18.75"N, 14°9'25.293"E
		Sousoší	Vjezd do obce od Litoměřic		50°33'7.846"N, 14°9'19.567"E
		Socha	Na poli, směr kopec Kočka		50°33'18.197"N, 14°9'0.426"E
		Kaplička	300 m před obcí od Litoměřic		50°33'1.824"N, 14°9'10.68"E

II.2.5. Mapa zájmového území s vyznačením staveb



II.2.6. Stručný popis, památková ochrana a technický stav

Obec	Název	Stručný popis	Viz. příloha č.	Památková ochrana	Technický stav
Brusov	Kříž sv. Prokopa	Litinový, klasicistní s Božím okem na vysokém podstavci	37	Ne	Uspokojivý (2)
Býčkovice	Brána se sochou	Barokní výklenek, původně se sochou na podstavci	38	Ano	Kritický (4)
	Kaplička	Barokní, portikového typu s pilastry, římsou, výklenek	39	Ano	Dobry (1)
	Boží muka	Barokní čtverhranný pilíř s pilastry na rozích, kopule	40	Ne	Dobry (1)
Čeřeniště	Milník	Pískovcový sloup bez ukončení, vrchol bez hlavice	1	Ne	Nevyhovující (3)
	Boží muka	Hranolovitá se sedlovou plechovou stříškou	2	Ne	Dobry (1)
	Kříž	Litinový křížek na kamenném soklu s Božím okem	3	Ne	Uspokojivý (2)
Dolní Chobolice	Kříž	Kamenný podstavec bez kříže na rozcestí	41	Ne	Kritický (4)
	Kaple	Čtvercová se zaobleným závěrem, nízký štítek s osovou zvoničkou	42	Ne	Dobry (1)
Dolní Nezly	Kaplička	Čtvercový půdorys, hřebenová zvonička, plochý závěr	43	Ne	Dobry (1)
Dolní Vysoké	Kaplička	Čtvercový půdorys, na průčelí zvoničkový nástavec	44	Ne	Dobry (1)
Hlinná	Kříž	Dřevěný dubový kříž s kovovým Kristem	4	Ne	Uspokojivý (2)
	Kamenný kříž	Novodobý kamenný kříž s kovovým křížem uprostřed	5	Ne	Dobry (1)
Horní Řepčice	Kříž se sochou	Secesní kříž ve tvaru náhrobku, Kristus, nápis	45	Ne	Uspokojivý (2)
	Kaple	Pseudoslohová kaple, obdélná s trojbokou apsidou, věž	46	Ne	Dobry (1)
	Kříž	Kamenný sokl bez desky, kovový kříž s Kristem	47	Ne	Uspokojivý (2)
Horní Týnec	Socha sv. Jana Nepomuckého	Barokní na vysokém podstavci s volutami a rokajovou kartuší	48	Ano	Dobry (1)
	Kříž	Kamenný podstavec, pozděně empírový litinový křížek	49	Ne	Uspokojivý (2)
Kalvárie	Kaple Panny Marie	Lesní kaple obdélníkového půdorysu s mělkou apsidou	6	Ano	Dobry (1)
Kamýk	Kaplička	Pseudorenesanční s osmibokou zvoničkou	7	Ano	Uspokojivý (2)
Kotelice	Kaplička	Vsazená do svahu, prázdná, půlkruhem zakončený vstup	50	Ne	Uspokojivý (2)
	Zvonička	Dřevěná hřebenová na domku na návsi	51	Ne	Uspokojivý (2)
Lbín	Kříž	Litý křížek na stupňovitém kamenném podstavci	8	Ano	Nevyhovující (3)
	Zvonička	Tzv. vidlák se zvonkem pod stříškou, opraveno	9	Ano	Dobry (1)

Levín	Zvonice	Barokní hlásnice na návrší, korunuje siluetu městečka	52	Ano	Dobry (1)
Levínské Petrovice	Kříž	Litínový, empírový s Božím okem na kamenném podstavci	53	Ne	Nevyhovující (3)
	Zvonice	Věžovitá s dřevěným patrem, stanovou střechou a lucernou	54	Ne	Dobry (1)
Litoměřice	Socha sv. Jana Nepomuckého	Restaurovaná na pískovcovém podstavci, pozlacené části	10	Ano	Dobry (1)
	Boží muka	Základ z pískovcových kvádrů, dále zděné	11	Ne	Kritický (4)
Maškovice	Kaple	Obdélná s hřebenovou zvoničkou, trojboký štít	12	Ne	Uspokojivý (2)
	Kříž	Pískovcový podstavec, kovový křížek s Andělem Strážným	13	Ne	Dobry (1)
Mukařov	Zvonice	Polozbořená gotická kamenná věž na hřbitově	55	Ano	(1, 2, 3, 4)
Ploskovice	Kaplička	Čtvercová s nikami a pilastry, lesklá krytina	14	Ne	Uspokojivý (2)
	Kříž	Kovový křížek, kamenný podstavec	15	Ne	Dobry (1)
	Kříž	Pískovcový sokl, kovový křížek s Kristem a nápisem	16	Ne	Dobry (1)
Podviní	Kříž	Železný kříž na kamenném podstavci s Božím okem	17	Ne	Nevyhovující (3)
	Kaplička	Pseudoslohová, čtvercová s kruhovým závěrem, zvonička	18	Ne	Uspokojivý (2)
Pohořany	Kaple sv. Floriána	Pozdně empírová, čtvercová se zaobleným závěrem, zvonička	19	Ne	Nevyhovující (3)
	Socha sv. Jana Nepomuckého	Na vysoké podezdívce, pískovcová, volně	20	Ne	Nevyhovující (3)
Pohoří	Kříž	Litínový kříž, hranolový kamenný sokl	21	Ne	Nevyhovující (3)
Pohorsko	Kaple	V nedávné době opravená návesní kaple	56	Ne	Nevyhovující (3)
Pokratice	Kříž	Cca 4 m vysoký kovový kříž s Kristem na podstavci	22	Ne	Uspokojivý (2)
	Kříž	Na vysokém kamenném podstavci litý křížek s Kristem	23	Ne	Uspokojivý (2)
	Kaplička	Obdélná, trojúhelníkový štít, zvonička	24	Ne	Uspokojivý (2)
Rýdeč	Kříž	Prostý dřevěný kříž bez Krista, cca 6 m vysoký	25	Ne	Uspokojivý (2)
Řepčice	Kříž	Kamenný podstavec s římsou, kovový empírový kříž	26	Ano	Dobry (1)
	Kaple	Čtvercová s trojbokým závěrem, šestiboká zvonička	27	Ne	Dobry (1)
	Kříž	Kamenný podstavec od křížku, zdobné kovové oplocení	57	Ne	Kritický (4)
	Kříž	Železný kříž se srdčítým motivem, kamenný podstavec	28	Ne	Uspokojivý (2)
Skalice	Kaple Trojice Nejsvětější	Barokního typu, čtvercový půdorys, stanová střecha, věžovitá	29	Ano	Nevyhovující (3)
Srdov	Kříž	Pozdně empírový podstavec poškozený, bez kříže	58	Ne	Kritický (4)

Staňkovice	Kaplička sv. Prokopa	Empírová, portikového typu, nízký trojúhelníkový štítek	30	Ne	Dobrý (1)
Starý Týn	Kříž	Kamenný podstavec, pozdně empírový kovový křížek	59	Ne	Uspokojivý (2)
	Kaplička	Čtvercový půdorys, nárožní pilastry, kamenná sedlová střecha	60	Ne	Nevyhovující (3)
Tašov	Kaplička	Alukrytová sedlová střecha, zvoničkový nástavec	31	Ne	Dobrý (1)
	Kaple sv. Maří Magdaleny	Pentagonální půdorys, sklenutá kupolí, lucerna ve vrcholu	32	Ano	Uspokojivý (2)
Třebín	Kříž	Kříž pseudogotický, vysoký kamenný podstavec empírový	61	Ne	Uspokojivý (2)
	Zvonička	Tzv. vidlák se zvonkem pod stříškou	62	Ano	Dobrý (1)
Třebušín	Mariánský sloup	Barokní, kamenný s hlavicemi a křížem, členitý podstavec	63	Ano	Uspokojivý (2)
	Socha sv. Jana Nepomuckého	Pozdně barokní na podstavci mezi dvěma zeravy	64	Ano	Dobrý (1)
Zimoř	Kříž	Vysoký kamenný sokl, kovový křížek s Kristem	65	Ne	Dobrý (1)
	Kaplička	Výklenková kaplička, opravená, empírová	66	Ne	Dobrý (1)
Žitenice	Pilíř se sochami	Barokní trojboký, ve výklencích sochy	33	Ne	Uspokojivý (2)
	Sousoší sv. Donáta	Barokní sousoší na trojosém podstavci	34	Ano	Uspokojivý (2)
	Socha sv. Václava	Barokní, na vysokém podstavci s reliéfem a nápisy	35	Ano	Uspokojivý (2)
	Kaplička P. Marie Pomocné	Malá výklenková kaplička, nově opravená	36	Ano	Dobrý (1)

II.2.7. Diskuze

Zajištění životaschopnosti drobných sakrálních staveb komplikuje několik aspektů, které devalvují smysl jejich zachování. Je to zejména přístup vlastníků, kteří nemají k památce žádný vztah nebo nemají volné finanční prostředky na opravu nebo mnohdy odstranění havarijního stavu, který ani nemuseli oni způsobit. Nebo nezájem státních institucí při deklarované pomoci státu na jejich zachování. Dále komplikace při vstupu do vyhlášených programů, kdy musí vlastník, bez jistoty získání dotace, uskutečnit řadu náročných aktivit, jak po časové, tak i finanční stránce. Završují to neúčinné legislativní opory při zabezpečování památky před její likvidací vandaly, odcizením, obchodováním apod.

Otázka, zda zachraňovat nebo opravovat památky, o které se nikdo nestará, je bezpředmětná, neboť je třeba je opravovat právě proto, že se o ně nikdo nestará. Opravovaná památka musí vždy zůstat na původním místě, vyjma nejnutnějších případů, které je ale třeba vždy konzultovat s odbornými pracovníky.

Teorie je jedna strana mince a praxe její strana druhá. Každá drobná památka má svého majitele jako každá nemovitost. To ale v podstatě vůbec není důležité. Majetková práva k těmto stavbám jsou jen velmi těžko dohátelná, protože se do katastru nemovitostí nezapisují. Mnohdy jsou umístěny tak, že nelze určit, na kterém pozemku se nacházejí. Podívat se do výpisu z katastru je jednoduché, ale je třeba si uvědomit, že tyto stavby nám zde zanechali naši předkové. Z toho vyplývá, že tyto stavby „tak nějak“ patří i nám všem. Je třeba si uvědomit, že tyto hmatatelné důkazy kultury našich předků, musíme udržovat v důstojném stavu. Ze zkušenosti je patrné, že se někteří vlastníci o památku nestarají. A mnohdy, i když se jedná o obec, zvláště tady v Sudetech, kde je rodová historie vlastnictví nemovitostí dávno zapomenuta. Na druhou stranu, ačkoliv lidé dnes nemají vztah k náboženství tak silný, v mnoha případech se o památky starají nebo se starat chtějí, jenom nevědí jak. Své počínání odůvodňují patriotismem a tím, že stavba do zdejší krajiny patří. Stává se, mohu mít s majitelem na věc podobný názor, ale on nezná možnosti, potřebuje jen postrčit správným směrem, pomoci a poradit. To jsou vždy dobré signály.

Chceme – li získat prostředky na opravu, je třeba formálně prokázat vlastnictví. Tím je doklad o vlastnictví nemovitosti. Ale docílit zápisu do katastru nemovitostí vůbec není snadný úkol. Ocítáme se tedy v kruhu. Ale dárci chce zpravidla vědět, komu bude zhodnocovat vlastnictví a pokud jde o veřejné prostředky, chce to vědět stát. Rovnice je jednoduchá: žádné vlastnictví = žádné dárčovství.

Na severu Čech existuje mnoho dobrovolných iniciativ, které se starají, ochraňují a obnovují památky. Na Litoměřicku to jsou např. Purkyňova nadace, OS Středohoří sobě, Sdružení pro ústeckou synagogu a hřbitov, Sdružení pro obnovu památek Ústecka nebo z Českolipska OS Drobné památky severních Čech, OS Pšovka apod. Tato sdružení čerpají finanční prostředky z mnoha zdrojů – z grantů krajského úřadu, Nadace VIA, Nadace OF, z Programu 2000 Lesů ČR, z grantů regionálních nadací. Významnou měrou se, v poslední době, na opravách podílejí i soukromí dárci, zejména z řad příznivců.

II.3. Výsledky výzkumu

Severní Čechy byly v minulosti kulturně velmi bohaté, hustota osazení křížů ve zdejší krajině je evropským unikátem. Je zaznamenána na tomto území existence až několika set křížů, solidně výtvarně a řemeslně provedených.

Popisování staveb bylo mnohdy velmi náročné, protože pokud není příběh stavby zadokumentován v literatuře, není možné jej dohledat. Mnohdy totiž záznamy, v případě drobné sakrální stavby, vůbec nevznikly a to bohužel ani v místních kronikách.

Na zájmovém území bylo zkoumáno celkem 66 drobných sakrálních staveb. Z tohoto počtu je typologicky:

- kříže 24 x
- Boží muka 3 x
- kapličky a kaple 22 x
- zvoničky a zvonice 6 x
- sloupy 2 x
- sochy a sousoší 9 x

Výzkumem byly zjištěny pozoruhodné výsledky. Z celkového počtu 66 objektů je jich 19 zapsáno v Ústředním seznamu kulturních památek ČR a 47 zapsaných není. To je překvapující zjištění, protože je to skoro třetina, což je na drobné stavby hodně. Podle stupnice, hodnotící stav zkoumaného objektu, subjektivně vyšlo, že 26 objektů je v dobrém, 24 v uspokojivém, 10 v nevyhovujícím a 6 v kritickém stavu. To je také dobré zjištění a je to známka toho, že se v krajině s těmito památkami něco děje, že existují lidé, kteří vyvíjejí aktivity, a kterým není osud odkazu našich předků lhostejný.

Ačkoli je drtivá většina objektů opravována svépomocí za přispění místních řemeslníků, stavebních firem, dobrovolníků a jiných organizací, rekonstrukce jsou vnímány okolím jako velmi zdařilé.

Negativním zjištěním je nízká povědomost lidí o možnostech financování oprav drobných památek prostřednictvím různých programů a fondů.

4. Závěr

Drobná sakrální architektura, tedy kapličky a kaple, kříže, Boží muka, zvoničky, sochy, tvoří neodmyslitelně jednu, ale důležitou, součást krajiny. Přesto jim není, v mnoha případech, věnována dostatečná péče, případně jsou zcela opomíjeny. V daleko větší míře se ale tyto objekty zase stávají platnými a viditelnými svědky naší doby.

V teoretické části byly, v souladu s cílem práce, interpretovány elementární pojmy. Tedy typologie sakrálních staveb, jejich historický vývoj, problematika legislativy, ochrany památek, práv a povinností vlastníků. Dále výdaje a příjmy, tedy možnosti financování oprav památek z různých dotačních fondů a programů v návaznosti na technické aspekty objektů.

Výzkumná část byla věnována faktickému soupisu, dokumentaci a popisu vybraných objektů drobné sakrální architektury, jejich zmapování v zájmovém území a zhodnocení. V rámci terénního výzkumu bylo zdokumentováno 66 objektů v Českém středohoří v okolí Litoměřic. Na takovém území lze najít takových objektů mnohem více a vydalo by to na další práci, ovšem byly vybrány pouze některé a to namátkou, vždy s připraveným fotoaparátem.

Dokumentace, jak písemná, tak obrazová, polohopis, popis stavu, vytvoření jejich seznamu a hlavně zmapování zájmového území, tedy cíl výzkumné části, potažmo cíl celé práce, byl splněn, v některých ohledech i překonán. Protože v tomto regionu neexistuje žádná dostupná literatura, byť by to byl jen seznam drobných sakrálních staveb, objevily se požadavky na předání této práce do archivu institucím, které významně pomohly tím, že poskytly dostupné informace. To je pozitivně vnímáno, protože takový soupis, byť je subjektivním hodnocení stavu, může výrazně pomoci dalším lidem k bádání podobné úrovně. Významným překonáním cíle je vlastní výrazné ovlivnění tématem a přesvědčení o smyslu práce – pro „dobrou věc“, tedy nezávisle na bakalářské nebo diplomové práci, pokračovat v započaté práci. To souvisí s dílčím cílem, tzn. vytvořením databáze a posléze jakéhosi průvodce regionem za účelem zvýšení turismu. Tato myšlenka je dlouhodobějšího charakteru s plánem využití inzerce nebo reklam nejen regionálních médií.

5. Seznam zdrojů

5.1. Prameny použité ve výzkumné části

- Archiv Biskupství Litoměřického
- Archiv Správy CHKO České středohoří
- Dokument Krajinný ráz Českého středohoří
- Pracovníci archivu Biskupství Litoměřického
- Pracovníci Správy CHKO České středohoří
- Zpravodaj Správy CHKO České středohoří

5.2. Literatura

- BUKAČOVÁ, Irena. Krajina a drobné památky. In *Kaplička na návsi, křížek v polích: Almanach konference Místní komunita a drobné památky Česká Lípa 13. – 14. 5. 2006*. Vyd. 1. Česká Lípa: OS Drobné památky severních Čech, 2006, 143 s. ISBN 80-239-7306-1.
- HÁJEK, Tomáš, BUKAČOVÁ, Irena. *Příběh drobných památek: Od nezájmu až k fascinaci*. Vyd. 1. Praha: Studio JB, 2001. 142 s. ISBN 80-900903-9-7.
- HÁJEK, Pavel. *Zděná boží muka v jižních Čechách*. Vyd. 1. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2009. 255 s. ISBN 978-80-85033-16-8.
- HEROUT, Jaroslav. *Památka a péče*. 2. dotisk, 3. přepracované vydání. Pardubice: Východočeská tiskárna, s.r.o., 2008. 342 s. ISBN 80-85386-92-5.
- HLADKÝ, Jiří. *Kapličky, boží muka, výklenkové kapličky a zvoničky na Milevsku a Písecku*. Vyd. 1. Milevsko: Město Milevsko, 2007. 140 s. ISBN 978-80-254-0640-3.
- KROČA, Jan. *Tajemná místa severních Čech*. Vyd. 2. Beroun: Nakladatelství MH Beroun, 2006. 135 s. ISBN 80-86720-11-Y.
- NUSEK, Jindřich, SVOBODA, Jan. *Příběh kapliček: Drobné sakrální objekty na Podblanicku*. Vyd. 1. Vlašim: Podblanické ekocentrum ČSOP Vašim, Muzeum okresu Benešov, 2001. 128 s. ISBN 80-86327-16-7.
- NUSEK, Jindřich. První pomoc kapličkám: K rekonstrukci drobných památek. In *Kaplička na návsi, křížek v polích: Almanach konference Místní komunita a drobné*

památky Česká Lípa 13. – 14. 5. 2006. Vyd. 1. Česká Lípa: OS Drobné památky severních Čech, 2006, 143 s. ISBN 80-239-7306-1.

- SCHEYBAL, V., Josef, SCHEYBALOVÁ, Jana. *Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v severních Čechách.* Vyd. 1. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, 1985. 344 s. ISBN 45-010-82.
- Usnesení vlády ČR č. 426/1997, o Programu restaurování movitých kulturních památek.
- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, Preambule.
- Zákon č. 20/1987 Sb., Listina základních práv a svobod, čl. 11.
- Zákon č. 23/1991 Sb., O státní památkové péči.
- Zákon č. 183/2006 Sb., Stavební zákon.
- Zákon č. 338/1992 Sb., O dani z nemovitostí.
- Zákon č. 357/1992 Sb., O dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí
- Zákon č. 586/1992 Sb., O daních z příjmu.

5.3. Internetové zdroje

- <http://www.ceskestredohori.cz/>
- <http://kameny.euweb.cz/>
- <http://www.kostely.tnet.cz/>
- <http://www.malecovsko.cz/>
- <http://www.mascs.cz/>
- <http://www.pamatky-ustecko.cz/>
- <http://vilemwalter.cz/dsa/>
- <http://www.pamatky.ceskalipa.org/>
- <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/eafrd>
- <http://stredohorisobe.wz.cz/>
- <http://www.nadaceof.cz/>
- <http://www.nadacevia.cz/cz/nadace-via>
- <http://www.edotace.cz/>
- <http://www.strukturalni-fondy.cz/>
- <http://www.npu.cz/>
- <http://www.mkcr.cz/>

6. Přílohy

Západní část – abecedně

- Příloha č. 1 Čeřeniště – milník
- Příloha č. 2 Čeřeniště – Boží muka
- Příloha č. 3 Čeřeniště – kříž
- Příloha č. 4 Hlinná – kříž
- Příloha č. 5 Hlinná – kamenný kříž
- Příloha č. 6 Kalvárie – kaple Panny Marie
- Příloha č. 7 Kamýk – kaplička
- Příloha č. 8 Lbín – kříž
- Příloha č. 9 Lbín – zvonička
- Příloha č. 10 Litoměřice – socha sv. Jana Nepomuckého
- Příloha č. 11 Litoměřice – Boží muka
- Příloha č. 12 Maškovice – Kaple
- Příloha č. 13 Maškovice – kříž
- Příloha č. 14 Ploskovice – kaplička
- Příloha č. 15 Ploskovice – kříž
- Příloha č. 16 Ploskovice – kříž
- Příloha č. 17 Podviní – kříž
- Příloha č. 18 Podviní – kaplička
- Příloha č. 19 Pohořany – kaple sv. Floriána
- Příloha č. 20 Pohořany – socha sv. Jana Nepomuckého
- Příloha č. 21 Pohoří – kříž
- Příloha č. 22 Pokratice – kříž
- Příloha č. 23 Pokratice – kříž
- Příloha č. 24 Pokratice – kaplička
- Příloha č. 25 Rýdeč – kříž
- Příloha č. 26 Řepčice – kříž
- Příloha č. 27 Řepčice – kaple
- Příloha č. 28 Řepčice – kříž
- Příloha č. 29 Skalice – kaple Nejsvětější Trojice

- Příloha č. 30 Staňkovice – kaplička sv. Prokopa
- Příloha č. 31 Tašov – kaplička
- Příloha č. 32 Tašov – kaple sv. Maří Magdaleny
- Příloha č. 33 Žitenice – pilíř se sousoším
- Příloha č. 34 Žitenice – sousoší sv. Donáta
- Příloha č. 35 Žitenice – socha sv. Václava
- Příloha č. 36 Žitenice – kaplička

Východní část - abecedně

- Příloha č. 37 Brusov – kříž sv. Prokopa
- Příloha č. 38 Býčkovice – brána se sochou
- Příloha č. 39 Býčkovice – kaplička
- Příloha č. 40 Býčkovice – Boží muka
- Příloha č. 41 Dolní Chobolice – kříž
- Příloha č. 42 Dolní Chobolice – kaple
- Příloha č. 43 Dolní Nezly – kaplička
- Příloha č. 44 Dolní Vysoké – kaplička
- Příloha č. 45 Horní Řepčice – kříž se sochou
- Příloha č. 46 Horní Řepčice – kaple
- Příloha č. 47 Horní Řepčice – kříž
- Příloha č. 48 Horní Týnec – socha sv. Jana Nepomuckého
- Příloha č. 49 Horní Týnec – kříž
- Příloha č. 50 Kotelice – kaplička
- Příloha č. 51 Kotelice – zvonička
- Příloha č. 52 Levín – zvonice
- Příloha č. 53 Levínské Petrovice – kříž
- Příloha č. 54 Levínské Petrovice – zvonice
- Příloha č. 55 Mukařov – zvonice
- Příloha č. 56 Pohorsko – kaple
- Příloha č. 57 Řepčice – kříž
- Příloha č. 58 Srdov – kříž
- Příloha č. 59 Starý Týn – kříž

- Příloha č. 60 Starý Týn – kaplička
- Příloha č. 61 Třebín – kříž
- Příloha č. 62 Třebín – zvonice
- Příloha č. 63 Třebušín – Mariánský sloup
- Příloha č. 64 Třebušín – socha sv. Jana Nepomuckého
- Příloha č. 65 Zimoř – kříž
- Příloha č. 66 Zimoř - kaplička
- Příloha bonusová - Loretánská kaple zasvěcená Panně Marii Lourdské v Žitenicích

Mapové podklady: kopie turistické mapy z edice KČT v měřítku 1 : 50 000

Autor fotografií: David Brychta

Čeřeniště (510 m. n. m.)

První zmínka k r. 1407 (Czerzenitz)

Název: Milník

Poloha: Cca 400 m před obcí na pravé straně silnice, ve více než 90° levostranné zatáčce na rozcestí ze směru od Tašova.

Mapa: Západní část

Popis: Nenalezena žádná zmínka o tomto milníku. Dle subjektivního hodnocení je svým vznikem mladší doby, pískovcový sloup je zručně opracován. Okolí je běžně upravováno v rámci úprav okolí podél cest. Na jeho vrcholu chybí hlavice, tedy jeho podstatná část. Je vidět pouze železné ukotvení pravděpodobné hlavice se sochou. Doporučena rekonstrukce.

Stav: Kritický

Památka: Ne

Foto



Mapa



Čeřeniště

Název: Boží Muka

Poloha: V části vsi u autobusové točny, cca 100 m před hřbitovem.

Mapa: Západní část

Popis: Boží muka z 2. poloviny 19. století. Základ je postaven z místních čedičových kamenů. Jsou hranolovitá, mají sedlovou stříšku, pokrytou pozinkovaným plechem. V trojúhelníkovém štítku je reliéf kalicha. Pravoúhlý výklenek je zčásti vykachlíkovaný. V současné době visí uvnitř svaté obrázky a na kachlíkách jsou svíčky a květiny. Vzhledem k poloze je upraveno i okolí.

Stav: Dobrý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Čeřeniště

Název: Kříž

Poloha: Část vsi na dně kotliny potoka Rytiny, na rozcestí v pomyslném centru vsi pod jírovcem.

Mapa: Západní část

Popis: Stupňovitý pískovcový základ je vychýlen pravděpodobně růstem kořenů jírovce. Kamenný sokl z pískovce je sestaven z několika částí, ve vrcholové je Boží oko. V nice soklu je prázdná, vyjma vázičky a svíček. Litinový křížek s Kristem je ve spodní části osazen andělíčky.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Hlinná (420 m. n. m.)

První zmínka k r. 1337

Název: Kříž

Poloha: Cca 500 m před obcí na křižovatce silnic Tlučeň – Hlinná – Miřejovice, jihovýchodně od samoty U Mašínů.

Mapa: Západní část

Popis: Dřevěný, pravděpodobně dubový, řezbou zdobený kříž s kovovým Ježíšem Kristem. Na vrcholu je letopočet 1935. Kříž byl v nedávné době restaurovaný, kamenný sokl je nabílený. Barva pomalu oprýskává, což není, vzhledem k použitému materiálu soklu, na závadu.

Stav: Dobrý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Hlinná

Název: Křížový kámen

Poloha: Při průjezdem návší směrem na Kundratice vpravo. Vlevo u rozcestí do horní části obce.

Mapa: Západní část

Popis: Křížový kámen je umístěn v polygonálním výklenku z pískovcových hladkých dlaždic. Jedná se o moderní pojetí drobné sakrální stavby. Je nepravidelného tvaru a hrubého opracování. Pískovcový blok obsahuje křížové okno, do kterého je vsazen kovový kříž z kulatiny. Obci ho věnoval v roce 2006 akademický sochař Libor Pisklák, zde žijící.

Stav: Dobrý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Kalvárie (281 m. n. m.)

Název: Kaple navštívení Panny Marie

Poloha: Východně od hrádeckého hradiště v dubovém lese pod vrchem Strážišťe.

Mapa: Západní část

Popis: Původně dřevěná na zděných základech z roku 1759. V 90. letech 20. století změněna v rámci rekonstrukce na kamennou – iniciativa místních lidí. Dodnes je zde tradice v podobě májových poutí. Je obdélníkového půdorysu s odsazeným presbytářem, zakončeným mělkou apsidou. Hlavní průčelí vrcholí volutovým štítem, na hřebeni střechy je zvonička – sankustník. Vnitřek je zařízen jednoduše, otvory nejsou zaskleny, jen opatřeny mřížemi.

Stav: Dobrý

Památka: Ano

Foto



Mapa



Kamýk (301 m. n. m.)

První zmínka k r. 1319 (Kamaik)

Název: Kaplička

Poloha: Na návsi, u kapličky dvě lípy.

Mapa: Západní část

Popis: Pseudorenesanční kaplička se sedlovou střechou. Krytina – pálená taška, tzv. bobrovky. Kaplička má osmibokou hřebenovou zvoničku s cibulkou. Vstup je zakončen půlkruhem, sklo vstupních dveří je rozbité. Ve štítu je půlkruhové okénko. Boční okna zakončena též půlkruhem. Závěr je plochý, nároží jsou bosovaná. Ze soklu opadává omítka.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ano

Foto



Mapa



Lbín (460 m. n. m.)

První zmínka k r. 1100 (Welbine)

Název: Kříž

Poloha: Na návsi.

Mapa: Západní část

Popis: Základ je vsazen do svahu. Vysoký stupňovitý kamenný podstavec byl kdysi nabílen, zakončen hlavicí s římsou. Římsa je z převážné části pokryta mechem. Litý křížek s Kristem je mírně poškozen. Přilehlý mohutný jírovec má ořezané všechny větve. Okolí je upravováno v rámci pravidelné údržby svažitého pozemku obcí. Doporučena rekonstrukce.

Stav: Nevyhovující

Památka: Ano

Foto



Mapa



Lbín

Název: Zvonička

Poloha: U návesního rybníčku.

Mapa: Západní část

Popis: Zvonička zvaná vidlák nebo též zouvák. Je to jednoduchý sloupek, který je rozvětven do tzv. zouváku, v němž je zavěšen zvonek. Obvykle bývá krytý kuželovitou stříškou. Původní, který byl opraven v roce 1920, tak pravděpodobně vypadal. Tento vidlák je vytvořen uměle z několika kusů trámů se šindelovou jehlanovitou stříškou. Současná zvonička byla zhotovena 9. září 2006.

Stav: Dobrý

Památka: Ano

Foto



Mapa



Litoměřice (136 m. n. m.)

První zmínka k r. 993 (Leitmeritz)

Název: Socha sv. Jana Nepomuckého

Poloha: Severovýchodní okraj města, proti hostinci Na vidrholci, vlevo hlavní vjezdové komunikace do nemocničního areálu.

Mapa: Západní část

Popis: Socha sv. Jana Nepomuckého stojí v současné době zdánlivě osamocena. Na tomto místě bývalo rozcestí hlavní silnice do Žitenic a cest do přilehlých polí. Samotná socha stojí na restaurovaném pískovcovém podstavci. Bývala zde dřevěná ohrádka, která se rozpadla. Některé části sochy jsou pozlaceny. Okolí je upravováno pravidelně v rámci úprav zeleně městem.

Stav: Dobrý

Památka: Ano

Foto



Mapa



Litoměřice

Název: Boží muka

Poloha: Východní okraj města, směrem na Českou Lípu, vlevo hlavní komunikace v polích zvaná Močidla.

Mapa: Západní část

Popis: Boží muka leží zapomenuta mimo veškeré cesty v polích těsně za východním okrajem města. Pískovcový podstavec je značně poškozen a zděná nástavba také. Plechový obrázek ve výklenku je zničen. Okolí je silně zanedbané, vedle stojí jeden topol. Tuto stavbu znají pravděpodobně pouze místní zemědělci a členové mysliveckého spolku. Doporučena rekonstrukce.

Stav: Kritický

Památka: Ne

Foto



Mapa



Maškovice (266 m. n. m.)

První zmínka k r. 1346 (Maschkowitz)

Název: Kaple

Poloha: Na svažité průjezdné návsi, vlevo mezi jehličnany směrem na Ploskovice.

Mapa: Západní část

Popis: Kaple z 19. století. Je obdélníkového půdorysu se sedlovou střechou, krytou pálenými vlnitými taškami. Na střeše je hřebenová dřevěná osmiboká zvonička zakončená jehlanem a křížem. Na průčelí jsou pilastry a do trojbokého štítu je vsazeno kruhové okénko. Schůdky ke kapli jsou obrostlé trávou, barva na dřevěných dveřích je oprýskaná, okolí je neudržované a nátěr omítky v některých částech mírně opadává.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Maškovice

Název: Kříž

Poloha: Dále vlevo výjezdu směrem na Ploskovice.

Mapa: Západní část

Popis: Podstavec pod pískovcovým soklem a křížek byly opraveny. Křížek je litinový, velice zdobný s modlícím se andělem. Na pískovcovém podstavci od křížku je text: „Gewidmet von Carolina Häring aus Maschkowitz N^{ro}2. 1877“ V levém dolním rohu je označen zhotovitel F. Gudera in Leitmeritz.

Stav: Dobrý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Ploskovice (228 m. n. m.)

První zmínka k r. 1057 (Ploschkowitz)

Název: Kaplička

Poloha: Vpravo u dvou lip při silnici k vlakovému nádraží.

Mapa: Západní část

Popis: Kaplička čtvercového půdorysu z roku 1847. Viditelné pilastry a niky, které jsou prázdné. Nad vstupem je okénko s obloukem. Kaplička byla nedávno opravená, ale již se objevuje opadávání omítky zejména z podstřešní římsy. Střecha je jehlanovitá s mírným zakřivením, na vrcholu je kříž. Je zde patrná nevhodně zvolená střešní krytina. Ačkoliv to jsou tvarem bobrovky, krytina je lesklá a to narušuje celkový dojem z rekonstrukce.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Ploskovice

Název: Kříž

Poloha: Vpravo při silnici k vlakovému nádraží, mezi kapličkou a obcí.

Mapa: Západní část

Popis: Kříž je rekonstruovaný, jeho kamenný podstavec stojí na základu vyzděném ze světlých cihel. Na podstavci chybí deska. Samotný křížek je bohatě zdobený jak v dolní, tak i v horní části. V dolní části je soška pravděpodobně Panny Marie, v horní části je ukřižovaný Kristus a za ním paprsky.

Stav: Dobrý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Ploskovice

Název: Kříž

Poloha: Na rozcestí silnice vedoucí z Ploskovic směrem na Býčkovice nedaleko vstupu do zámeckého parku.

Mapa: Západní část

Popis: Tento kříž je také po rekonstrukci. Na podstavci soklu je letopočet 1864, tedy pravděpodobný rok vzniku. Sokl je pískovcový s mramorovou deskou a německým nápisem. Křížek je litinový, s ukřižovaným Kristem. Na jeho vrcholu je nápis INRI. Okolí již tak pěkné není, zídka se rozpadá a dřevěný plůtek také.

Stav: Dobrý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Podviní (225 m. n. m.)

První zmínka k r. 1057 (Podiwin)

Název: Kříž

Poloha: Vpravo u dvou lip při silnici k vlakovému nádraží.

Mapa: Západní část

Popis: Kříž je z 19. století. Má kamenný podstavec s Božím okem v segmentovém štítku. Základ pod soklem je zčásti znehodnocen. Samotný křížek je železný. Je silně zkorodovaný, jeho horní část je uražená, chybí. Kristus na kříži chybí také. Okolí je udržováno v rámci údržby trávníku před plotem místních usedlíků. Doporučena rekonstrukce.

Stav: Nevyhovující

Památka: Ne

Foto



Mapa



Podviní

Název: Kaplička

Poloha: V pomyslném středu obce, pod dvěma jasaný.

Mapa: Západní část

Popis: Kaplička je z 19. století. Vykazuje pseudoslohové tvarosloví. Je čtvercového půdorysu, zakončená trojbokým závěrem. Po stranách jsou malá kruhová okénka, vstup je zakončen pseudogotickým lomeným obloukem. Střecha je pokryta pálenou taškou bobrovkou a nad vstupem je dřevěná čtyřboká zvonička s jehlanovou plechovou stříškou a křížem na vrcholu. Vlivem vztlínání vlhkosti nad soklem opadává barva z omítky.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Pohořany (310 m. n. m.)

První zmínka k r. 1302 (Pohorschan)

Název: Kaple sv. Floriána

Poloha: Ve středu obce při jedné z propojovacích komunikací.

Mapa: Západní část

Popis: Kaple sv. Floriána je pozdně empírová z roku 1842. Má čtvercový půdorys se zaobleným závěrem. Ze tří stran má lizénové rámce, štítek je trojúhelníkový s prázdnou nikou. Zvoničkový nástavec na sedlové střeše je vyzděný z cihel a zakončený jehlanovou stříškou s křížem. Stavba je ve velmi špatném stavu, chybí kusy omítky, zejména na zvoničce a zleva nad soklem. Doporučena rekonstrukce.

Stav: Nevyhovující

Památka: Ne

Foto



Mapa



Pohořany

Název: Socha sv. Jana Nepomuckého

Poloha: Ve středu obce při jedné z propojovacích komunikací.

Mapa: Západní část

Popis: Socha je umístěna v těsném sousedství kaple sv. Floriána a pravděpodobně je i jeho součástí. Vlivem toho je celkově ve špatném technickém stavu. Je pískovcová a stojí na vysoké podezdívce zmíněné kaple u zaobleného závěru směrem do ulice. Není ovšem moc vidět, protože je zčásti schovaná za křovím. Sv. Jan Nepomucký drží v pravé ruce kříž, jehož horní část je uražena. Doporučena rekonstrukce.

Stav: Nevyhovující

Památka: Ne

Foto



Mapa



Pohoří (517 m. n. m.)

První zmínka k r. 1188 (Pogorici)

Název: Kříž

Poloha: Jakási náves, spíše pomyslný střed obce.

Mapa: Západní část

Popis: Pod starou lípou na hranolovém kamenném soklu z roku 1891 je umístěn litinový kříž. Pískovcový sokl je silně zdevastovaný. Na kříži je sice Kristus, ale v horní části chybí zcela zakončení kříže jak s jeho vertikální, tak i horizontální částí. Nelze určit, zda ho poničili vandalové, nebo na něj spadla větev ze stromu. Doporučena rekonstrukce.

Stav: Nevyhovující

Památka: Ne

Foto



Mapa



Pokratice (205 m. n. m.)

První zmínka k r. 1057 (Pokratitz)

Název: Kříž

Poloha: Zhruba 500 m nad městem po pravé straně na cestě zvané „přes kopečky“ směrem na Sebusín.

Mapa: Západní část

Popis: Kovový kříž s výrazným bílým Kristem je asi 4 metry vysoký. Kamenný podstavec je nabílený, ale vlivem dešťů a jiných povětrnostních podmínek jeho barva ztrácí na kvalitě. Podstavec je postaven na masivním kamenném základu.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Pokratice

Název: Kříž

Poloha: Na rozcestí u staré školní budovy v ulici Pokratické.

Mapa: Západní část

Popis: Na vysokém kamenném podstavci je litý křížek s Kristem. Pod Kristem u paty kovového křížku jsou tři svatí. Nika v pískovcovém podstavci slouží k rozsvícení svíček nebo položení květin. Vedle kříže rostly jírovce, přičemž z původní dvojice zbyl jediný.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Pokratice

Název: Kaplička

Poloha: Prostor bývalé návsi.

Mapa: Západní část

Popis: Kaplička je obdélného půdorysu se zaobleným závěrem, s nárožními pilastry. Střešní krytinou je pálená taška bobrovka, tohoto času vhodná pro přeložení. Štít je trojúhelníkový, na vrcholu zakončený křížkem. Na střeše je výrazná dřevěná hřebenová čtyřboká zvonička, zastřešená jehlanovitou střechou, pokrytou eternitem a zakončenou cibulkou. Na soklu jsou patrné známky neodborných oprav, na střeše chybí některé tašky.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Rýdeč (410 m. n. m.)

První zmínka k r. 1407

Název: Kříž

Poloha: Zhruba 400 m nad obcí po pravé straně v náletovém porostu lesíka, který protíná silnice směrem na Proboštov.

Mapa: Západní část

Popis: Na vrcholu stoupání v sedle mezi Rovným a Rýdečským kamenným vrchem, zarůstající do listového porostu se nachází prostý dřevěný kříž bez Krista. Je asi 6 metrů vysoký, mírně nakloněný dozadu. Pomyslný sokl je také dřevěný, jen o málo širší. Je vsazen přímo do země, přesto nevykazuje známky hniloby. Okolí upravováno není, ovšem jeho stav je uspokojivý.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Řepčice (410 m. n. m.)

První zmínka k r. 1407 (Rübendörfel)

Název: Kříž

Poloha: Po vjezdu do obce od Třebušína vpravo u odbočující cesty, naproti stavení s roubeným patrem.

Mapa: Západní část

Popis: Kříž je po kompletní rekonstrukci. Na základu z pískovcových kvádrů stojí mohutný, zhruba 3,5 m vysoký, kamenný zdobený podstavec s římsou. Na hlavici je patrné Boží oko ze všech stran. V dolní části je vytesán letopočet 1849. Chybějící kovový empírový kříž byl nahrazen novým. Je na něm ukřížovaný Kristus, za ním paprsky a v horní části nápis INRI.

Stav: Dobrý

Památka: Ano

Foto



Mapa



Řepčice

Název: Kaple

Poloha: Na návsi.

Mapa: Západní část

Popis: Kaple je čtvercového půdorysu s trojbokým závěrem a obloukovým oknem. Vstup tvoří dřevěné dvoukřídlé dveře s reliéfem kříže nad nimi. Střecha je stanová, pokrytá pálenou taškou bobrovkou. V jejím vrcholu je dřevěná šestiboká zvonička, zakončená oplechovaným šestibokým jehlanem s křížkem. Kaple má z boku garážovitý přístavek. Kaple byla opravena majiteli v roce 1994. Na soklu jsou nepatrné známky opadané omítky.

Stav: Dobrý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Řepčice

Název: Kříž

Poloha: Asi 500 m jihovýchodním směrem od obce Všeradiště na křižovatce Třebušín – Řepčice – Chudoslavice.

Mapa: Západní část

Popis: Kamenný pískovcový sokl je vysoký a zdobený třásněmi. Pod třásněmi lze přečíst letopočet 1820. Křížek není původní. Původní byl železný, se srdčítým motivem u patky, ale dochoval se pouze fragment. Byl nahrazen novým, také kovovým, s ukřižovaným Kristem. V patce křížku jsou andělíčky, na vrcholu nápis INRI a za Ježíšem paprsky.

Stav: Dobrý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Skalice (395 m. n. m.)

První zmínka k r. 1197 (Skalitz)

Název: Poutní kaple Nejsvětější Trojice, též poustevna

Poloha: Na vrcholu pískovcového skalního návrší v horní zalesněné části obce směrem na Křížovou horu a na Lbín.

Mapa: Západní část

Popis: Kaple je barokního typu, věžovitá stavba čtvercového půdorysu, přístupná po monumentálním dvojramenném schodišti, na jehož horní podestě bývala kazatelna. Střecha je čtyřboká stanová s lucernou ve vrcholu s jehlanovou oplechovanou stříškou s křížem. Okna i portál jsou sklenuty segmentem. V dolní části je kobka. Doporučena celková rekonstrukce.

Stav: Nevyhovující

Památka: Ano

Foto



Mapa



Staňkovice (388 m. n. m.)

První zmínka k r. 1255 (Stankowitz)

Název: Kaplička sv. Prokopa

Poloha: Vlevo na rozcestí silnice na Rýdeč a cesty směrem na Dlouhý vrch mezi dvěma jírovci.

Mapa: Západní část

Popis: Kaplička je empírová z 1. poloviny 19. století, portikového typu s nízkým trojúhelníkovým štítkem. Sv. Prokop byl bojovníkem proti zlu a démonům a uměl jich využívat. Proto je jeho atributem d'ábel na řetězu, což je znázorněno v pravé dolní části malby. Pod malbou ve výklenku bývají svíčky a květiny. Rekonstrukce proběhla v roce 2000.

Stav: Dobrý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Tašov (464 m. n. m.)

První zmínka k r. 1188

Název: Kaplička

Poloha: V horní části návsi, nedaleko hlavní průjezdné komunikace.

Mapa: Západní část

Popis: Nedochoval se, v jakém slohu byla kaplička postavena. Dnes je opravena a její fasáda je natřena sytou žlutou barvou, pro kapličky velmi netypickou. Střecha je sedlová, pokrytá zcela novou pálenou taškou bobrovkou. Zvoničkový nástavec je průběžný hřebenem střechy již od římsy. Stříška je také sedlová, krytá alukrytem. V současné době je přeměněná na objekt individuální rekreace.

Stav: Dobrý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Tašov

Název: Kaple sv. Maří Magdaleny

Poloha: Za obcí v lese, vlevo od silnice na Rýdeč na skalní vyvýšenině

Mapa: Západní část

Popis: Kaple má barokní rysy a pochází z roku 1707. Centrální pentagonální stavba je zevně členěná lizénovými rámci a polokruhovými okny. Stavbu uzavírá sklenutá kopule, která je krytá pětibokým jehlanem s polygonální lucernou ve vrcholu, zakončená též podobným tvarem jako má střecha, s cibulkou a křížkem na vrcholu. Ke kapli je přistavěna poustevna. Kompletní oprava proběhla v roce 2000.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ano

Foto



Mapa



Žitenice (224 m. n. m.)

První zmínka k r. 1057 (Schüttenitz)

Název: Pilíř se sochami, sousoší Neposkvrněného Početí Panny Marie

Poloha: Na návsi v dolní části obce u autobusové zastávky

Mapa: Západní část

Popis: Překrásný barokní trojboký pilíř z 1. poloviny 18. století s okosenými rohy. Na vrcholu stříšky, kryté pálenou taškou bobrovkou, je socha Panny Marie se svatozářím. Dole ve výklencích jsou umístěny pískovcové sochy sv. Floriána, Václava a Rocha. Celé okolí je vydlážděno umělým kamenem (betonovou dlažbou). Zdá se tedy upravené, ovšem postrádá estetičnosti a celou stavbu tím znehodnocuje.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Žitenice

Název: Sousoší sv. Donáta

Poloha: Při výjezdu na jižním okraji vsi, vlevo od silnice na Litoměřice v poloze U tří lip

Mapa: Západní část

Popis: Barokní sousoší sv. Donáta se sv. Vavřincem a sv. Karlem Boromejským na trojosém stupňovitém podstavci. Na něm je nápis s chronogramem 1736. Sv. Donát na vrcholu drží kovové kopí, pod ním je také dochovaný nápis. Sousoší je ohraničeno kovovým plůtkem vsazeným do vyzdžené podesty s pískovcovým věncem.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ano

Foto



Mapa



Žitenice

Název: Socha sv. Václava

Poloha: V polích západně od vsi na rozcestí v údolí mezi Viničným vrchem a Sovicí (Kočka 271 m. n. m.).

Mapa: Západní část

Popis: Barokní socha je na vysokém pískovcovém podstavci s reliéfem a latinskými nápisy s chronogramem 1739 a letopočtem 1890. Svatý Václav, patron Českých zemí, zde ztělesňoval pro obyvatele Žitenic zbožný a mravný život. Útěchu u něj nalézali také sirotci, nemocní a utlačovaní. Socha i sokl jsou narušeny povětrnostními vlivy a okolí je neupravené.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ano

Foto



Mapa



Žitenice

Název: Kaplička

Poloha: Asi 300 m vpravo od konce obce směrem na Litoměřice na rozcestí u cesty směrem na Kočku.

Mapa: Západní část

Popis: Malá výklenková kaplička Panny Marie Pomocné byla ještě začátkem roku 2010 prázdná a chátrající. V současné době je opravená, bobrovky na krytinu byly zhodnoceny a potom vybrány stávající na přeložení a doplněny novými. Obrázek v nice je výrazný. Nika dnes zejména slouží k zapálení svíček za duše zemřelých.

Stav: Dobrý

Památka: Ano

Foto



Mapa



Brusov (350 m. n. m.)

První zmínka k r. 1426

Název: Kříž

Poloha: Na malé návsi mezi lipami.

Mapa: Východní část

Popis: Na vysokém kamenném podstavci je reliéf sv. Prokopa a letopočet 1858. Samotný kříž je litinový, klasicistního tvaru s Božím okem a ukřižovaným Kristem. Okolí není udržováno, pískovcový základ je obrostlý mechem. Na podstavci chybí deska. Obec je prakticky bez starousedlíků a je zřejmé, že o křížek se v rámci možností starají místní chalupáři.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Býčkovice (328 m. n. m.)

První zmínka k r. 1197 (Pitschkowitz)

Název: Brána se sochou

Poloha: Vedle fary

Mapa: Východní část

Popis: Vedle fary je barokní brána s diagonálními pilatry. U ní je patrný výklenek se sochou sv. Anděla Strážce. Na podstavci najdeme znak s letopočtem 1714. Výklenek je vyzděn cihlou a je opatřen nízkým kovovým plůtkem. V současné době není možné spatřit Anděla Strážce ve výklenku, neboť byl pravděpodobně odcizen. Doporučena celková okamžitá rekonstrukce.

Stav: Kritický

Památka: Ano

Foto



Mapa



Býčkovice

Název: Kaplička

Poloha: Vpravo od silnice směrem na Ploskovice.

Mapa: Východní část

Popis: Kaplička je barokní z 18. století, portikového typu s diagonálními pilastry, vzdutou římskou a koulemi. Výklenek je prázdný, na vrcholu byla soška sv. Floriána. Objekt byl silně zchátralý, v současné době je opravený. Začíná se projevovat opadávání malby a omítky nad soklem uvnitř. Okolí je vzorně upravováno pravděpodobně majitelem pozemku.

Stav: Dobrý

Památka: Ano

Foto



Mapa



Býčkovice

Název: Boží muka

Poloha: V zatáčce vpravo u cesty ve směru na Starý mlýnec, nedaleko fary.

Mapa: Východní část

Popis: Boží muka mají tvar čtverhranného pilíře s pilastry na rozích. Na stříšce je bočníkovitý nástavec. Na jeho vrcholu je hlavice s kovovým křížkem. Střecha je pokryta pálenou taškou bobrovkou. Niky jsou obloukové a prázdné. Boží muka byla opravena nedávno, ale na soklu jsou již viditelné mapy, které po sobě zanechává vzlínající vlhkost.

Stav: Dobrý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Dolní Chobolice (385 m. n. m.)

První zmínka k r. 1378 (Nieder Koblitz)

Název: Kříž

Poloha: Na **rozcestí** pod vsí, vpravo směrem na Liběšice, asi 50 metrů od železniční trati

Mapa: Východní část

Popis: Kamenný pískovcový podstavec stojí na rohu kamenné zdi pozemku zchátralé zemědělské usedlosti. Část podstavce zcela chybí, stejně jako kovový kříž na něm, který se také nedochoval. Doporučeno restaurování dle dochovaných záznamů.

Stav: Kritický

Památka: Ne

Foto



Mapa



Dolní Chobolice

Název: Kaple

Poloha: Na návsi.

Mapa: Východní část

Popis: Kaple je z roku 1855. Má čtvercový půdorys se zaobleným závěrem. Nad obdélným otevřeným vstupem je nízký štítek se zděnou osovou zvoničkou. Stavba je opravená včetně střechy, která je pokrytá asfaltovým šindelem. Její okolí je také udržováno. Dřevěná obecní vývěska vlevo od kaple nevadí, jediným rušivým elementem je vpravo od kaple schránka České pošty.

Stav: Dobrý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Dolní Nezly (285 m. n. m.)

První zmínka k r. 1197 (Nieder Nössel)

Název: Kaplička

Poloha: Na prostorné návsi na travnatém pozemku.

Mapa: Východní část

Popis: Kaplička je ze 3. čtvrtiny 19. století. Má čtvercový půdorys s plochým závěrem. Hřebenová zděná zvonička je vysazená nad průčelí a je završena jehlanovitou stříškou s cibulí a křížkem. Střecha je pokrytá pálenou taškou bobrovkou. Vstup a okna jsou klenutá půlkruhem, portál a nároží je orámováno v omítce. U kaple jsou dvě lípy. Okolí perfektní.

Stav: Dobrý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Dolní Vysoké (325 m. n. m.)

První zmínka k r. 1374 (Nieder Wessig)

Název: Kaplička

Poloha: Mimo hlavní průjezdnou komunikaci na svažité malé návsi.

Mapa: Východní část

Popis: Kaplička je z 2. poloviny 19. století. Má čtvercový půdorys s plochým závěrem. Nad půlkruhově sklenutým vchodem na průčelí je postaven mohutný zvoničkový nástavec s nízkým štítkem. Pod zvonem v nice je umístěn dřevěný kříž s Kristem. Okolí bez výhrad.

Stav: Dobrý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Horní Řepčice (256 m. n. m.)

První zmínka k r. 1057 (Ober Rzepsch)

Název: Kříž se sochou

Poloha: Před čp. 31 v oplocení.

Mapa: Východní část

Popis: Jedná se o secesní kříž z roku 1916 ve tvaru náhrobku mezi sloupky oplocení stavení. Ve výklenku je Kristus, pod ním deska s nápisem: „*Franz Wittich, padl u Tarnopolu 18. 7. 1916.*“ Celkově není památka v dobrém stavu, ale její okolí je upraveno.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Horní Řepčice

Název: Kaple

Poloha: Na návsi.

Mapa: Východní část

Popis: Vévodí návsi, Kaple je opravená, pseudoslohového tvarosloví z konce 19. století. Půdorysně je obdélná s trojbokou apsidou a obloučkovým vlysem. Vchod a okna mají půlkruhová zakončení. V ose průčelí je mírně předsazená, čtyřboká hřebenová věžice s vysokou jehlanovitou střechou, zakončená křížkem. Její okolí je velmi dobře upravováno v rámci úprav obecní zeleně.

Stav: Dobrý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Horní Řepčice

Název: Kříž

Poloha: Při hlavní komunikaci vlevo směrem na Úštěk u výjezdu z obce, na rozcestí směrem do centra.

Mapa: Východní část

Popis: Kamenný podstavec byl původně bez křížku, v současné době byl křížek zrestaurován a již korunuje sokl. Křížek je kovový s plechovým Kristem a nápisem INRI. Okolí křížku je udržováno, ale vzhledem k tomu, že v prostoru před křížkem byla vybudována opěrná zeď, křížek se za ní pomalu ztrácí.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Horní Týnec (399 m. n. m.)

První zmínka k r. 1222 (Ober Tenzel)

Název: Socha sv. Jana Nepomuckého

Poloha: Pod vsí, zhruba 100 m od poslední zástavby, na rozcestí silnic Třebušín – Býčkovice – Horní Týnec.

Mapa: Východní část

Popis: Socha sv. Jana Nepomuckého je barokní. Stojí na vysokém kamenném podstavci s volutami, reliéfem a rokokovou kartuší s letopočtem 1759. Sv. Jan Nepomucký drží v rukou kříž s Kristem. Okolí je běžně udržováno v rámci údržby okolí silnic.

Stav: Dobrý

Památka: Ano

Foto



Mapa



Horní Týnec

Název: Kříž

Poloha: Cca 300 metrů nad horním okrajem obce, vlevo při hlavní silnici směrem na Lovečkovice.

Mapa: Východní část

Popis: Vysoký kamenný podstavec má zdobenou pouze hlavici. Donedávna byla hlavice silně poškozená a chyběl litinový křížek pozdně empírového tvarosloví, ze 3. čtvrtiny 19. století. Litinový křížek a hlavice již jsou na svém místě a jejich rekonstrukce je velmi zdařilá. Při patě křížku je trojice svatých, na kříži Kristus, za ním paprsky a na vrcholu nápis INRI.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Kotelice (349 m. n. m.)

První zmínka k r. 1337 (Kuttlitz)

Název: Kaplička

Poloha: V pomyslném středu obce.

Mapa: Východní část

Popis: Kaplička stojí čelem k průjezdné komunikaci pod dvěma lipami a je z roku 1925. Má půlkruhem zakončený, volný vstup s cihlovým vyzdáním. Štítek je trojúhelníkový a poměrně vysoký. Uvnitř je prázdná. Kaplička je opravená, ale vzhledem k tomu, že je zasazená do svažitého pozemku celým svým soklem a výše, a není nijak odizolována, objevují se uvnitř mapy od vzlínání vlhkosti, což může mít za následek opadávání omítky.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Kotelice

Název: Zvonička

Poloha: V pomyslném středu obce vedle kapličky.

Mapa: Východní část

Popis: Zvonička je umístěná na čp. 22. Štítová orientace domu je souběžně s průjezdovou komunikací. Samotná zvonička je hřebenová, dřevěná, čtyřboká, zakončená jehlanovitou vysokou stříškou, pokrytou plechem. V jejím vrcholu je zdvojený kříž.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Levín (438 m. n. m.)

První zmínka k r. 1352

Název: Zvonice

Poloha: Na Levínském hradním vrchu nad obcí.

Mapa: Východní část

Popis: Zvonice patří k místnímu kostelu, který je ve městečku. Je neobvyklé, aby byla zvonice tak vzdálená, ale vzhledem k tomu, že tvoří neodmyslitelnou součást charakteristického panorama, je to pochopitelné. Zvonice (hlásnice) je hranolovitá, z roku 1699, tedy barokní. Horní patro bylo přistaveno roku 1838 a střecha je z roku 1899. Je kryta beronitem a končí ve vrcholu křížem. V současnosti byly odstraněny náletové dřeviny, okolí je udržováno.

Stav: Dobrý

Památka: Ano

Foto



Mapa



Levínské Petrovice (499 m. n. m.)

První zmínka k r. 1451 (Petrowitz)

Název: Kříž

Poloha: Na návsi před zvonící.

Mapa: Východní část

Popis: Křížek je litinový na kamenném podstavci empírového tvarosloví s Božím okem na hlavici a nápisy: „In Namen Gotted“ a „Errichtet zum Andenken von der Gemeinde Petrowitz 1859“. Celkově je památka zašlá a neudržovaná. Základ pod podstavcem je zarostlý trávou a na kříži chybí část kartuše.

Stav: Nevyhovující

Památka: Ne

Foto



Mapa



Levínské Petrovice

Název: Zvonice

Poloha: Na návsi

Mapa: Východní část

Popis: Zvonice je zděná s dřevěným patrem, věžovitá. Má stanovou střechu s lucernou ve vrcholu. Střecha je pokryta původní šindelovou krytinou. Lucerna je zakryta plechovou jehlanovitou stříškou, zakončenou cibulí a křížem. Donedávna byla značně zchátralá, ale prošla celkovou rekonstrukcí, které je velmi zdařilá. Okolí je dobře udržované, za zvonicí stojí vzrostlá lípa.

Stav: Dobrý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Mukařov (570 m. n. m.)

První zmínka k r. 1352 (Munker)

Název: Zvonice

Poloha: V dolní části obce na starém hřbitově u průjezdné silnice.

Mapa: Východní část

Popis: Stavbou je polozřícená čtyřpatrová gotická kamenná věž ze 14. století. Jedná se o tzv. druhotnou zvonici. Původně to byla součást staršího kostela, který byl zbořen. Až po stavbě nového, pozdně barokního, kostela v jiné části obce, byla tato věž určena jako zvonice. V 1. patře je hrotitý portálek a okno s profilovaným ostěním a vloženými nosy, ve 2. a 3. patře jsou hrotitá okna bez kružeb. Na nárožích jsou dodatečně přizdívané opěráky.

Stav: Dobrý – staticky zajištěna, až Kritický – nenávratně poškozena

Památka: Ano

Foto



Mapa



Pohorsko (535 m. n. m.)

První zmínka k r. 1057 (Hundorf)

Název: Kaple

Poloha: V prostoru svažité návsi nad nefunkčním rybníčkem.

Mapa: Východní část

Popis: Kaple je zřícená, jsou dochovány jen tři stěny včetně štítové. Je jen hrubě omítnuta na základech, postavených z čedičových kamenů. Ve štítové straně jsou niky, v jedné je svatý obrázek. Hřebenový zvoničkový nástavec je vysazený nad průčelí. Pod kaplí stojí dvě mohutné lípy. Nad zbylými zdi byl postaven krov a kaple je zastřešena. Z vrchní strany místo zdi jsou velká vrata. Kaple je částečně opravena, přesto doporučena rekonstrukce.

Stav: Nevyhovující

Památka: Ne

Foto



Mapa



Řepčice (410 m. n. m.)

První zmínka k r. 1407 (Rübendörfel)

Název: Kříž

Poloha: Asi 300 metrů za okrajem zástavby vpravo pod silnicí směrem po neudržované cestě na Haslice.

Mapa: Východní část

Popis: Kamenný podstavec od křížku leží v poli a není otočen čelem k cestě, jak bývá zvykem, ale spíše k vesnici. Kolem je zdobné kovové oplocení. Okolí je zarostlé rákosím, není tedy dlouhodobě udržováno. Doporučena rekonstrukce.

Stav: Kritický

Památka: Ne

Foto



Mapa



Srdov (354 m. n. m.)

První zmínka k r. 1209 (Zierde)

Název: Kříž

Poloha: Asi 300 metrů za obcí od hlavního tahu, směrem na Trnoblany.

Mapa: Východní část

Popis: Fragment kamenného pískovcového podstavce od křížku leží u silnice pod neprořezávaným mladý ořešákem. Okolí samozřejmě upravované není a neleží ani v nejbližším okolí jiné zbytky, které by patřily k tomuto torzu. Prakticky existuje jediná možnost a tou je kompletní restaurátorská práce v návaznosti na podrobnou badatelskou činnost v souvislosti s dochovanou dokumentací.

Stav: Kritický

Památka: Ne

Foto



Mapa



Starý Týn (312 m. n. m.)

První zmínka k r. 1057 (Alt Thein)

Název: Kříž

Poloha: Asi 500 metrů za obcí vpravo směrem na Úštěk pod elektrovodem.

Mapa: Východní část

Popis: Z dochované dokumentace lze zjistit, že zde stával v nedávné době kovový křížek s torzem korpusu pozdně empírových tvarů ze 3. čtvrtiny 19. století. Dnes je kříž obnovený, při patě jsou svatí, na kříži Kristus, za ním paprsky a na vrcholu nápis INRI. Vysoký kamenný podstavec je ale zvětralý, s nečitelným německým textem, prázdnou nikou a reliéfní výzdobou. Zbytek kovaného plůtku zmizel úplně.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Starý Týn

Název: Kaplička

Poloha: Asi 500 metrů za obcí vlevo směrem na Úštěk, nedaleko kříže, ovšem naproti.

Mapa: Východní část

Popis: Kaplička je datována z počátku 19. století. Je prázdná, dveře jsou zničené. Má čtvercový půdorys a obdélný vstup. Na nárožích jsou pilastry, střecha je sedlová, kamenná. V segmentově zakončeném štítě je prázdná nika, na vrcholu kříž. Po stranách je nově vysazená dvojice lip. Doporučeno k rekonstrukci.

Stav: Nevyhovující

Památka: Ne

Foto



Mapa



Třebín (435 m. n. m.)

První zmínka k r. 1574 (Trzebine)

Název: Kříž

Poloha: Na návsi.

Mapa: Východní část

Popis: Pseudogotický litinový křížek s Kristem z poloviny 19. století. Za Kristem jsou mírně nakloněné paprsky, při patě křížku je žena s křížem a kalichem. Kamenný postavec je vysoký, empírového typu, se svatým obrázkem a na hlavici s Božím okem. Kolem kříže je postavena kovová ohrádka s pseudogotickou mřížkou na čtvercové kamenné zídce. Zídka je, pravděpodobně vlivem růstu kořenů přilehlé lípy, vychýlená.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Třebín

Název: Zvonička

Poloha: Na návsi naproti křížku.

Mapa: Východní část

Popis: Na návsi jsou dvě mohutné lípy a u jedné z nich je dřevěná zvonička z 19. století. Má podobu vidlicovitě rozděleného kmene se zvonkem a dřevěnou stříškou. Říká se jí také, podle tvaru kmene, vidlák nebo zouvák. Ke zvonu chybí lano, proto je nefunkční, ačkoli zvon srdce má.

Stav: Dobrý

Památka: Ano

Foto



Mapa



Třebušín (350 m. n. m.)

První zmínka k r. 1169 (Trübsch)

Název: Mariánský sloup

Poloha: Na návsi.

Mapa: Východní část

Popis: V horní části stojí mezi dvěma lipami barokní sloup z roku 1726. Je kamenný s kompozitní hlavicí, na členitém podstavci. Oproti zvyklostem, kdy na hlavicí většinou bývá socha světce, je tento ukončen křížem. Lípy jsou částečně prořezané, okolí je udržované.

Stav: Uspokojivý

Památka: Ano

Foto



Mapa



Třebušín (350 m. n. m.)

Název: Socha sv. Jana Nepomuckého

Poloha: Nad kostelem u rozcestí.

Mapa: Východní část

Popis: Socha sv. Jana Nepomuckého svírá v rukou kříž s Kristem. Na kamenném postavci, který je zasazen do svahu, je nápis s letopočtem 1747. Je tedy pozdně barokní. Socha stojí mezi dvěma zeravy asi 20 metrů od kostela sv. Mikuláše s kaplí sv. Jana Nepomuckého a ještě blíže od bývalé fary. Okolí je velmi dobře udržováno.

Stav: Dobrý

Památka: Ano

Foto



Mapa



Zimoř (265 m. n. m.)

První zmínka k r. 1426 (Simmer)

Název: Kříž

Poloha: Na konci zástavby, vlevo od silnice směrem na Úštěk.

Mapa: Východní část

Popis: Kovový křížek s Kristem a nápisem INRI je postaven na vysokém kamenném, nabíleném podstavci. Jeho základ tvoří mohutný kus pískovcového bloku. V nice podstavce nalezneme obrázek dětí hrajících si kolem kříže. Podstavec je mírně zvětralý, ale jinak v dobrém stavu. Okolí je udržováno.

Stav: Dobrý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Zimoř (265 m. n. m.)

Název: Kaplička

Poloha: Za obcí zhruba 500 metrů vlevo od silnice, směrem na Liběšice.

Mapa: Východní část

Popis: Výklenková kaplička je empírová a nedávno byla rekonstruována. Na nárožích jsou pilastry, stříška je sedlová, pokrytá pálenou taškou bobrovkou. Ve výklenku se objevují svíčky, květiny a věnečky. Kupodivu nepodléhá vlivům hlavního tahu z Litoměřic na Českou Lípou v souvislosti s počasím a stále září čistotou. Pravděpodobně bude tedy pravidelně udržovaná.

Stav: Dobrý

Památka: Ne

Foto



Mapa



Loretánská kaple zasvěcená Panně Marii Lourdské v Žitenicích

Stojí na vrcholu opukového Viničného vrchu severozápadně od obce Žitenice. Na území obce je připomínána již počátkem 16. století. Za období vlády Josefa II. (1780 – 1790) byla však zrušena a připsána k fondu Náboženské matice. Po josefínském vládnutí byla církví zpátky odkoupena a přeměněna na vyhlídkový gloriét s umělou jeskyní. Na jižní straně kaple jsou dvě zazděná pole původních půlkruhových arkád, na kratších stranách po jedné. Arkády byly vybourány kolem roku 1800 při přeměně kaple na vyhlídkový pavilon, který svým poutníkům nabízel rozhledy do romantické krajiny Českého středohoří. K jejich zazdění došlo v roce 1809, kdy kaple prošla, zásluhou probošta Karlácha, celkovou rekonstrukcí, kdy byl přidán další volutový štít. Po rekonstrukci byla zasvěcena Panně Marii Lourdské. Uvnitř kaple nalezneme sošku Panny Marie. Při cestě z Viničného vrchu od Lorety směrem k obci stojí ještě kaplička sv. Anny. Tato kaplička je jednou z dvanácti kapliček, které před třicetiletou válkou lemovaly cestu k Loretě. Zbývající kapličky švédská vojska zničila. Lze říci, že to byla jakási neúplná křížová cesta. Je vedena jako nemovitá kulturní památka.

Foto



Mapa

